

Ljubljanski

ZVON

Leposloven in znanstven list.

Štev. 4. V Ljubljani, dne 1. malega travna 1894. Leto XIV.

Perunov žrec.

Legenda.

Nad Odroj pèsni órijo se svete,
Odmévajo široko na okrog;
Nad Odroj hrast kožát stoji na griči,
Pod hrastom spet Perún častí se bog.

Vse pisano po tratah danes ljudstva!
Kdaj tóliko biló ga že je tód?
Hej, Trdoslav, častiti starejšina,
Lehkó ponosen si na krasni god!

Do pasa brada siva žrecu pada,
Prek pleč visé mu kodri belih lãs;
Pred žrtvenik slovesno stopa z dari,
Daruje Trdoslav bogú na glas:

»Perún srebrnoglavi, zlatobradi,
Ti car svetá, ti poglavar bogóv!
O, vzprejmi zadnjikrat od nas ti danes
Ta dlm oskromnih naših tu daróv!

»Žrtvuujemo pšeničnega ti hleba,
Žrtvuujemo golobov mladih par;
Gori ljubézen záte v srcih naših,
Ko tu pred táboj ógnja večni žar . . .

»A ti Perún, nas morda več ne ljubiš!
Glej! že so tu sovragi naši . . . Spiš?
Zakaj ne vržeš vánje strél ognjenih?
Zakaj jih z gromom v beg ne zapodiš? . . .

Leskeče súlic gozd se v solnčnih žarkih,
To vojske bliža se številne roj;
Pred vojskoj pa koraka zmagonosno
Z visókim križem v rókah temni voj.

»Umólkni, pes paganski!« z gólim mečem
Na žreca tu vladika zakričf —
»Vse križu že Obódrije se klanja,
Ustavljaš mu jedini še se ti!

»Krstít vi morate zdaj vsi se dati!
O, kólíka pač sreča to za vas!
A kdor ne dá se, tá — umreti mora,
Cesarja Otona je strog ukaz . . .

»Krst ali smrt! Izvólite samí si!«
A Trdoslav in ljudstvo kliče: »Smrt! —
»Ljubezni vera ní ta vera vaša,
Ne vera bóžja, nego pekla srd!

»Krstianstva vi ne širite mej nami,
Vi širite posvetno le oblast,
Le zemlje naše gladni ste in žejni,
Té zemlje svete, ki je naša last.«

Zajét s Slavjani svojimi od vojske,
Zajét že Trdoslav je krog in krog.
Gorjé ti, stari žrec, gorjé ti, národ,
Gorjé, Perún ti zdaj, velikí bog!

Kaj, dob stoletni, stresaš veje svoje?
Kakó bolestno listje ti šumi!
Mar čutiš sám tragédijo krvavo,
Ki v sencí sveti tvoji se vrši?

Glej, na oltár Perúnov glavo svojo
Polága prvi Trdoslav pod meč . . .
Za njim tri tisoč bratov, sester pada —
Tri tisoč v raji je mučencev več.

A. Aškerc.

O kultu Peruna prím. »Nákres slovanského bájeslovíe, napsal dr. Hanuš Máchal, Praha. 1891.

Pis.

V Zali.

Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Dalje.)

topijo v sobico, kjer leži bolni kanonik. Ko odpró vrata, stoji pred njimi domača hči, in nje blede lice priča o bolesti in grozi, ki ji dviga kipeče prsi.

»Kaj hočete?« vzklikne trepetaje. »Moj Bog, ali se ne bojite umoriti nesrečnega človeka?«

Rekši stopi pred ležišče in razprostrè roke proti ónim, ki se gnetó med vrati.

»Bojte se Bogá, oče, bojte se ga!«

»Umekni se, deklica!« ujezi se starec, »in ne vtikaj se v naše reči! Lezi in zaspí in jezik za zobmi! Vi, sinovi, pa poprimite, da bode prej dognano delo naše!«

»Mati, pomagajte!« vikne Katrica v svojem strahu. Ali že jo je zgrabil oče z jekleno roko in jo treščil od postelje, da se je kár zgrudila.

Dasi je vedel, kakšna mu pretí nevarnost, vender kanonik Amand dotlej ni izpregovoril niti besedice.

Sedaj pa se oglasi, rekoč: »Pústi dekleta, hudobni starec, in ne ubijaj svoje hčere! Saj mi je drago in ljubo, da me postavite izpod te strehe, kjer ne poznate ne gostoljubja ne prave vere Kristove! Storite, česar ne morete opustiti! Moj Bog, ki ne pustí, da bi padla ptica s strehe, ohrani tudi mene, če je taka volja Njegova!«

»Torej, sinovi,« dé starec, »pa je vse v najboljši pravici in v najboljšem redu. Primimo ga in odnesimo ga, kamor hoče sam! Saj mu izpolnimo samó voljo!«

»Tem manjša je naša pregreha,« zasmeje se sin Luka, »vzdignimo torej!«

Dvignili so ležišče z bolnikom vred in je odnesli skozi tesna vrata. Napravljalo jim je to dosti sitnosti, in le iz težka so privlekli posteljo v prvo sobo. Oblival jih je pot, toda bili so vsi veseli pri delu.

Povzel je oče: »Samó glejmo, da nam ne pade s postelje in na deske! Dejalo bi se nam, da smo ga ubili. Delajmo rajši počasi, saj je noč dolga! In slana pride šele proti jutru.«

Ko postavijo posteljo sredi prve sobe, pravi oče:

»Andrej, zakleni duri pri čumnati, da nam to preklicano deklè ne pride vmes. Bog vé, da jo je že preslepil ta papist z bledim svojim obrazom!«

Sin Andrej vestno zaklene omenjene duri, nató pa zopet s skupno močjó dvignejo bolnika. Pritirajo ga v vežo in iz veže na plan pred hišo.

Bila je jasna, toda že precèj hladna noč. Sedaj in sedaj je pognila ostra sapa od severa, da se je čulo, kakó je šumela po bližnjem bukovji in tresla jesensko listje z njega. Zanesli so posteljo od hiše ter jo odstavili na travnati ravnici, katero vidite še dandanes za Mrakovo hišo.

»Ugodno vreme je,« izpregovori nekdo izmed sinov in si otira pot s čela. »Vleče tudi nekoliko izza hribov, in dobro vem, da bode jutri Zala vsa bela, kakor bi jo bil z moko posul.«

»Delo je dokončano,« pravi starec, »sedaj pa k počitku, otroci!«

Odšli so, in niti iskra usmiljenja se jim ni utrnila v temnih dušah, ki so bile polne tiste strasti, katero je vedelo prvo luteranstvo vzbujati svojim vernikom.

Zapahnejo vrata pri veži. V sobi zleze oče na peč, sinovi pa poležejo po klopéh. Oče še deje:

»Vzbudite se na vse jutro, da ga zopet prinesemo v stanico! To bi bil zlodej, če bi se prikazali grajski hlapci po bregu in bi izteknili satanovega služabnika pred hišo v mrazu! In čudim se, da jih še toliko časa ni!«

»Govoril menda ne bode več,« méni sin Luka in zbira nekaj cunj, da si pripravi vzglavje na klopi.

»Nikar se ne bojte!« odgovori brat Andrej, »poznam rane! Grajski gospod bode v jutru takó zmeden, da ne bode pametne besede spraviti iz njega.«

»Ali če venderle ozdravi, kaj potem?« vpraša brat Luka.

»Moral bi biti res čudež,« odgovorí óni, »in železne kostí bi moral imeti v sebi! Ali če tudi ozdravi — pa ne bode — mi potem vse utajimo, in Katrica naj ga pregovorí, da se mu je samó bledlo in da ga mi nikoli nismo odnesli izpod strehe. Torej le mirno zaspimo!«

In res je vsa družba zaspala kàj hitro, in prav zdravo so spali vsi, prepričani, da so ravnokar učinili Bogú ljubo dejanje.

V tem je ležal bolnik na hladu pod jasnim nočnim nebom in zaupno gledal proti migljajočim zvezdam in k Onemu, ki kraljuje nad njimi.

Ker ga je rana bolela, ni se mogel niti vzdigniti niti obrniti. Vse je bilo tiho okrog njega, samó tu in tam je zavikala sova v nočnem logu.

Iz početka je čutil kanonik Amandus, da mu hlad dobro dé in da mu krepčá onemoglo teló. Ali skoro ga je pričelo zebsti pod tanko odejico, ki je zadoščala v sobi, tu pa je kàr izginila, da je niti čutil ni. In kadar je zabrila ostra sapa, takrat se mu je kàr streslo vse teló. Ni mu pa otrpnila duša, in na pomoč je klical svojega Bogá, za katerega je trpel.

In glasno je molil :

»Oče nebeški, ozri se name, ki trpim, in pošlji mi Svojega angelja, da vzame trpljenje od mene, če je volja Tvoja! In tudi Ti, božja Porodica, poglej náme in otmí me pogube!«

In uslišal je Bog njega prošnje in mu poslal pomočnico, mlado deklico. In vse močí svojega srca je zastavila usmiljena devica, samó da bi otela krivoverca, kanonika Amanda! Srce tvoje, žena slovenska, bilo je od nekđaj pristen biser, in tudi luteransko krivoverstvo mu ni moglo zatemniti bleska!

Ko je bila ostala v stanici in so bratje zaklenili vrata za sabo, porodila se ji je zdajci misel, da mora oteti bolnika, ker bi sicer umrl v nočnem mrazu. Ali odkod pridi rešitev? Ozrla se je po ozkem prostoru, toda nikjer ni opazila pomočka v tej stiski. Poskuša odpreti vrata, vender trudi se brez uspeha. Ali tam je jedino okno; morda je toliko, da bi se nje vitko teló dalo iz težka potisniti skozi. In v spomin ji pride, kakó je v otroških letih časih skozi to okno lezla na skladanico tam zunaj. Tudi sedaj so bila drva zložena pod njim. Deklica otvori okno in se po nekaterih poskusih prepriča, da se ji tukaj nudi izhod. Zdajci nabere, kar bi dajalo odejo bolniku; vzame obleko in pograbi tudi svoje ubožno ležišče na tleh. Kar ji pride pod roko, vse pomeče skozi okno, dokler že ne ostane ničesar v stanici.

»Bogú bodi hvala, da je okno široko! Sicer bi umrl!«

Rekši se potisne skozi okno na drva tik stene. Polagoma se spusti na tla, pazeč, da bi skladanica ne zaropotala pod njo. Stopivši na zemljo, odhití okrog hiše. Ker pa so bili bolnika odnesli nekoliko v stran, ne zapazi ga takoj. Prav tedaj je glasno molil, in kakor strela so jo prešinile besede: »In tudi Ti, božja Porodica, poglej náme in otmí me pogube!«

Takó jo je pretresla njega molitev, da so ji solze zalile okó.

»Ubogi, zapuščeni siromak!«

Stekla je tja, kjer je stalo ležišče. In v vsi njegoví zapuščenosti je ugledala kanonika Amanda in tudi videla, kakó se je od mraza tresel pod tanko odejo.

»Oh, moj Bog, in sedaj še skoro mraza ni! Kakó bode šele proti jutru!«

Stopila je k njemu in se sklonila nad njim: »Ali vam je hudo, gospod?«

Spoznal jo je précej in ji odgovoril:

»Ti si, Katarina? Svete mučenice ime imaš, ali kaj so moje muke proti ónim, katere je prebila sveta Katarina! Posvečeno bodi njeno ime! Mraz mi pretresa ude, in prav dobro čutim, da so šteti trenutki mojega življenja. Tebi, Katarina, dasi si krivoverka, naj bodo oproščene pregrehe tvoje hiše. Usmiljeno in mehko ti je srce!«

Ob teh besedah bolnikovih jo premaga bolest, in k njegovemu licu ji omahne glava. In nje lice se pritiska k njegovemu obrazu in to lice je volno in mehko, kakor je mehko in volno žametasto lice dozorele breskve. Čustvo je imel Amandus — in tudi naše stoletje jih pozná, ta milobna čustva! — kakor bi prijetna gorkota kipela iz dekletovega lica v njega trpinčeno teló. Niti mraza ni čutil tedaj, nego samó svilnato mehko ženskega lica. Nje solze so mu kropile obraz, in bilo mu je, kakor da mu padajo iskre po lici.

»Dvigni glavo, deklica!« izpregovori naposled rahlo. »Ne trdim, da bi bilo greh, ker tistega, čemur pravijo učenjaki animus pecandi, niti ni v tebi, in Bog zná, tudi v meni ne! Dvigni glavo! Vedeti moraš, da ni spodobno, če se njemu, kdor je pomaziljen za Gospodovo službo, takó zeló približa žensko lice! Prepovedana nam je ženska, kakor je bil prepovedan drevesni sad prvima človekoma v raji. Dvigni torej glavo in ne jokaj se záme. Jokaj pa se za svojce, ki tičé v pregrehah!«

Zalila ji je kri deviški obraz, in kakor pláha srna je pobegnila od postelje. In stekla je tja pod okno in privlekla, kolikor je mogla, odej bolniku ter ga zagrnila ž njimi, da bi ne mogla do njega nočna sapa.

»Dobro mi dé tvoje delo,« pohvali jo Amandus, »in mraz je izgubil svoje moči do mene.«

In ko nekaj časa molčita, še dostavi: »Samó na tej strani, kjer stojiš, zazebe me časih, če zabrije sapa od severa. Ali imaš še kàj odej, da me na tem mestu zavaruješ mrzle burje? Bog mi je priča, da še nikdar nisem trpel toliko mraza, kakor ga trpim nocoj!«

»Bog se me usmili!« odgovorí deklè, »ničesar nimam več, in vse sem vam že prinesla, kar sem dobila! Res je, burja piše in ostrá je, to vem sama.«

»Ne jokaj se zaradi tega! Dobro voljo imaš, in to voljo ti zaračunja nebeški Oče prav takó, kakor da si me zavarovala vsake sapice.«

Prav v tistem hipu zabučí po bližnjem bukovji, in kanonik Amand nehoté zaječí; zdí se mu, kakor bi ga kdo z ostrim nožem drezal v rame. Vzdihnil je: »Hudo trpim, Katarina, hudo trpim!«

»Nekaj bi vedela« — in obraz obrne od njega, da bi ne opazil deviške sramežljivosti na nje nedolžnem lici — »nekaj bi že vedela, gospod, in to bi vam morda pomagalo. Ali čudili se bodete, če vam nasvetujem kàj takega.«

»Govôri!«

»Na tej strani vam prihaja hlad do telesa, in odeje ni, da bi vas zagrnila. Jaz pa sem dobro oblečena in mraza sem vajena, ko imamo pozimi dostikrat toliko snegá, da seza malone do strehe. Vi itak ležite pri ónem kraji, jaz pa bi se sklonila semkaj k robu!«

»Kaj?« vzklikne Amandus. »Uboga deklica, še vedno si velika, velika grešnica, ker bi sicer vedela, da je kàj takega nedopustno in nemogoče!«

»Oblečena bi vas varovala piha, ki prihaja od mrzlega severa.«

»Katarina, vprašam te, ali je to resná tvoja volja? In ali se ne sramuješ pred Onim, ki naju 'gleda iznad zvezdâ, in kri ti ne rdečí obraza, ker moraš vedeti, da je prišla iz tvojega telesa pregrešna gorkota v moje teló? In ali meniš, da ne umrem stokrat rajši, nego bi takó grešil pred Gospodom! Katarina, vedno si še grešnica, in temà božje nemilosti bremení na tebi.«

»Nisem vedela, da bi bilo to greh!« zaihtí deklica, »in sram me je tudi. Ali druge pomoči ni, in v Svetem pismu sem brala, da je kralja Davida, ko je bil zeló zeló star, morala greti deklica tujka. In naš gospod Bog mu tega ni štel v greh.«

»Vidiš« — in tu se vzbudí katoliški nasprotni reformator v kanoniku Amandu — »vidiš, zató vam vedno pripovedujemo, da Svete knjige ni dati vsakomur v roke! Vsakdo je ne umeje! In v tem tičí

vs a hudobnost vaših krivih pismoukov, da mečejo bisere v blato in da vsakomur ponujajo Sveto knjigo, prav kakor bi sipali zlate kamene svinjam v korito! O kralji Davidu ne morem in ne smem govoriti s tabo; ali prepričana bodi, da tukaj nisi poklicana umeti resnice! Oбриši si obraz in pojdi k počitku! Dobro si preskrbela záme, sedaj pa me pústi v rokah mojega Bogá, ki je moj stolp in moja rešitev.«

V tem se je vzbudila domača gospodinja na trdem ležišči pod streho. Dozdevalo se ji je, kakor bi čula govorico pred hišo. In če se ni motila, bil je to glas nje hčere Katarine. Kaj pomeni to? Pri papistih je bila pač navada, da so zahajali moški k ženskam v temnih nočéh in se pregrešno razgovarjali ž njimi. Ali kdo bi zahajal k njeni ljubljenci, da bi mu le tá hotela odpreti okence? In šinilo ji je v glavo, da bogatega papista sin že nekaj časa lazi za njo, in kaj, ko bi jo bil venderle premotil? Mlada ženska je slabotna, in lahko jo preslepi ljubezen. To bi bila nesreča! Takoj je vstala in šla poslušat k lini v slamnati strehi.

Gotovo, to je bil glas nje hčere, in nekdo se je razgovarjal ž njo! Strahoma se napravi. In stara mati se tudi vzbudi na postelji ter vpraša:

»Ali že vstajaš, Lenka? Temà je še! Ali se pa meni zdí, da so takó dolge noči. Hov! hov!«

»Zdí se mi, da govori Katrica pred hišo.«

»S kom naj bi govorila?«

»Bendarjev Janez se šteje nekaj nje,« vtakne se v govorico dekla, ki se je tudi vzbudila. »Ta je pod oknom in nihče drug!«

»Mólči, saj te nič ne vprašam!« ujezi se mati, pristopivši k lini, in zakliče:

»Katarina, s kom pa govoriš ponoči?«

»Kàj ne, da z Bendarjevim Janezom?« vpraša dekla, ki je tudi prišla k lini.

»Na mraz so ga prinesli, mati,« odgovori hči zamolklo, »in sedaj umrè, če ga pustimo na mrazu!«

»Kdo je na mrazu?«

»Naš bolni gospod!«

»Bolnika so postavili iz hiše?« začudi se mati. »In kdo?«

»Oče in fantje!«

»Oj, vi svetniki!« razljuti se mati gospodinja, »bolnega človeka so postavili v hlad! Kakšna pravica je to, in ali so to ljudje?«

»Oj, ta žival, ta žival!« vzdihne babica, »koliko mora trpeti na tem mrazu! In vse ima raztrgane rame!«

»Pa da je že starec takó nečloveški in taka zverina! Človek mora vender imeti nekaj srca, in še žival se mi smili, če je bolna, nikar še človek!«

Tudi dekla in babica vstaneta in se oblečeta.

»Papist je!« pravi dekla.

»In najsi je Antikrist, na mrazu ne bode umrl!« deje gospodinja odločno. »Če smo ga vzeli pod streho, ne pustim, da bi ga umorili moji otroci!«

Vse tri zlezejo po temnih stopnicah nizdolu v vežo.

»V peči je še žerjavica,« povzame mati, »vpihaj ogenj, Reza, in prižgi tresko! Takoj mi ga morajo prinesiti v hišo nazaj!«

»Oj, ta živalca, ta živalca!« vzdihuje babica.

»Malokdaj obveljá moja beseda, danes pa bode obveljala!« dé mati gospodinja in vzame dekli gorečo tresko iz rok. Stopile so v sobo, in speča družba okrog peči je planila kvišku.

»Ali se vam blede, ženske!« oglasi se starec na peči, »da nam ne daste spat? Saj smo komaj legli, pa nas že budite!«

Molčé vtakne mati tresko v steno. Potem stopi k mizi in odgovorí takisto osorno:

»Torej takó! Lepe reči se godé v tej hiši — bolnike nosite na mraz, da bi prej poginili! In vsak dan molite, da bi vam Bog odpustil grehe prav takó, kakor jih odpuščate vi svojim nasprotnikom! Sram vas bodi!«

»O, hov, hov!« potoži babica, »koliko trpi v mrazu! Dobri, božje ljudje, jaz pač vem, kaj je mraz! Vi, ki ležite na peči in okrog peči, pa tega ne veste. Koliko trpi! Koliko trpi!«

In mlada dekla tudi izpregovori: »To je pa res moško delo, bolnega človeka spraviti iz hiše, sebosno takrat, ko pridejo štirje zdravi na jednega, in še ta je bolan!«

»Molčíte, ženske!« raztogotí se starec na peči, »in govorite, kadar vas vprašam! S tem je besede konec, in spat pojdite!«

»Ni je konec ne,« odgovorí gospodinja in udari z roko ob mizo, da se kár vse potrese, »in povem vam vsem, tebi na peči in vam pri peči, da kàj takega ne trpim v svoji hiši! Ne bodeš mi moril bolnikov, to ti povem, Nace! Nerada te vprašam, ali danes te venderle moram: čegava je bila ta hiša? Sem se li jaz primožila k tebi, ali si se ti priženil k meni? Ti si se priženil, in hiša je moja, in če ste kàj takega sklenili, morali bi prej vprašati mene, da veste!«

Oče Ignacij svoje žene že dolgo ni bil takó razljutil, kakor je bila razljučena pri tej priliki.

»Pa zanesi papista na ognjišče«, odgovori ji natihoma jezen, »če meniš, da je tvoja prava! Potem babnice vsaj lahko v najlepši obleki pridete v Loko, in tam pred mestnim zidom — saj veste, kje je tisti prostor — bode te gledale, kakó bode koló trlo Mrakove možé iz Zale!«

»Ni takó hudo, ne«, odvrne babica; »čula sem, da jih sedaj zaradi svetega evangelija ne ubijajo več in da jih tudi predolgo ne zapirajo!«

»Pa pojdite še vé med papiste!« zarenčí starec.

»Bog je jeden in ta je nad nami«, izpregovori Lenka, gospodinja, »in vsi imamo jednega in tistega Bogá. In razločka ne bode posebnega, če se mu sedaj priklanjam z jednim samim kolenom ali pa z obema! Taka je.«

»Meni«, pravi nató dekla, »meni pa je malone bolje všeč maša v cerkvi na Trati, nego te naše propovedi vrhu Zale!« —

»Otroci«, zaječí oče Nace na peči, »vaša mati je ostavila nauk svetega evangelija, in malone sem že dlje časa slutil kàj takega. In skoro bode med papisti in izdá mene in vas in grajske hlapce bode vodila za nami, ko se bodemo skrivali po šumah!«

»Pameten bodi in ne govóri brezumno vpričo svojih otrók, ker veš, da tvoja beseda vse skupaj nič ni!«

To reki, obrne se mati Lenka k sinovom pri peči: »In sedaj, otroci, bodite kršчени ljudje in prinesite posteljo iz mraza v hišo in na gorko. Luka in Andrej, vstanita in storita, kar ukažem! Morda pa greš sam, Nace, ker vem, da se že kesaš, ko nam zapoveduje Sveto pismo sámó, da storimo dobro svojim sovražnikom!«

Oče Nace je še vedno kuhal svojo jezo, in zlasti óno o njega priženitvi k hiši mu je rojilo po glavi.

»S prstom ne ganem«, odgovori, »in kjer sem, tam ostanem!«

»Midva tudi ne ganeva s prstom«, odrežeta se sinova Luka in Andrej; »saj vas je babnic že toliko, da lahko samé premaknete papista!«

»Janez«, obrne se mati k najmlajšemu, »pa nam pomagaj ti!«

In Janez stopi od peči k materi, postavi se prédno in pravi:

»Jaz tudi s prstom ne ganem, mati!«

»To odgovarjaš svoji materi?« razjezí se čvrsta žena, in predno se Janez zavé, tleskne mu nje krepka roka po lici in ga premakne iz ravnotežja, da pade po deskah, kakor je dolg in širok.

»Slušal bodem, mati!« In ječaje vstane ter je krotak kakor ovca. Takó je v tisti noči premagala ženska odločnost, in Janez, kateremu je bil v duši dozorel ves hudobni naklep, moral je pomagati ženskam, ko so bolnega kanonika iz nočnega mraza prenesle v gorko izbo! —

(Dalje prihodnjič.)

Novi Rim in ostanki starega Rima.

Spisal S. Rutar.

(Dalje.)

IV.

Rim je svetovno, kozmopolitiško in demokratiško mesto. Sedaj šteje 401.044 prebivalcev, med katerimi je 12.318 vojakov in 15.000 židov. To število pa se jako izpreminja po letnih časih. Rimljani sami računajo, da živi pozimi za dlje časa naseljenih do 100.000 tujcev v njih mestu in da v zimskih mesecih vrhu tega vsak dan pride in odide okolo 20.000 tujcev. Najbolj prezimujejo v Rimu Angleži (do 30.000), izmed katerih imajo bogatejši tudi svoje vile v »rimskih kastelih«, takó da ni poleti ne gredó iz Italije. Za temi biva čez zimo v Rimu največ Francozov, Nemcev, Rusov, Poljakov, Dancev i. dr. Zató je tukaj vse polno napisov v drugih jezikih, zlasti v angleškem (»Old England«) in francoskem, pa tudi v ruskem jeziku (»Novosti«). Na nekovem šatoru, kjer je brza fotografija, vabijo se tujci tudi v poljskem (»pauouie«), češkem, španskem in arabskem jeziku. Med vsemi tujci so najdalgočasnejši in najbrezozirnejši Angleži, ki povsod zijala prodajajo in motijo zlasti po cerkvah. Ti živé čisto záse, imajo svoje hotele in nikoli ne plačajo napitnine. Sicer imajo tudi druge národnosti svoje hotele, n. pr. ameriški Angleži, Francozje in Rusi, a Nemci svoje »penzije«. Angleži in Francozje imajo celó svoje liste v Rimu, kar jim je tudi treba, zakaj italijanski listi se ubogo malo menijo za zunanji svet. V »najbolj katoliškem« mestu imajo tudi protestantje, anglikani in židje svoja svetišča ter posebna pokopališča, dà, židje tudi svoje katacombe!

Kakor je Rim pozimi živahen in hrupen, takó prazen in tih je poleti. Sredi meseca junija je po ulicah že vse tiho, in prav tam, kjer je bil pozimi najživahnejši promet, slišiš malone svoje korake. Ne le, da so vsi tujci odšli iz mesta, nego tudi vsi imovitejši domačini, ki količkaj utegnejo, otresejo mestni prah ter se preselé za nekaj mesecev v sabinske ali albanske gore. Vzrok temu ni toliko huda vročina, kolikor nezdravi mrzličasti zrak. Ta nedostatek se sicer manjša od leta do leta, ker zidajo zmirom nove hiše in ker vedno več kurijo. Kakor je znano, ogenj najbolj čisti zrak, in zató je bil že starim Rimljanom ogenj svet; netiti in čuvati so ga morale čiste device Vestalke. Vender je v okolici Sv. Pavla in Sv. Sebastijana zrak še vedno takó

nezdrav, da se poleti od tam vse izseli, celó duhovniki (redovniki); kmetom in železniškim uradnikom pa mora država kupovati kinin. Tujci izgubé o tem času najprej spanje, potem ukus, in naposled jim poide celó sapa. Niti južni Italijani ne vzmorejo rimskega podnebja; nekoliko lože se mu ustavljajo severni Italijani. Kadar odidejo vsi tujci iz Rima, tedaj prihajajo jedino še trgovci in obrtniki iz severne Italije v večno mesto.

Kakor rečeno, Rim je demokratiško mesto, in človek se kár začudi, ko sreča tu pa tam elegantno kočijo s kočijažem, napravljenim po etiketi, in z livriranimi strežniki. Takih kočij pa je v Rimu le malo, zakaj nekđaj takó mogočna rimska aristokracija je sedaj malone popolnoma uničena in gmotno ugonobljena. Vzrok temu je zlasti preveliki luksus, katerega je razvijala, ko se je bil kraljev dvor preselil v Rim, nekoliko pa napačna spekulacija pri zidanji novih sloopij. Hoteli so zdajci ustvariti novo krasno stolico, toda pomislili niso, odkod bi dobivali kupovalcev in najemnikov. Mnogi rimski aristokratje so prišli malone na beraško palico; nekateri celó stradajo, drugi pa se potikajo po ječah, ker so prodali svojino, t. j. umetniške spomenike in zbirke, kar je po italijanskih državnih zakonih prepovedano. Drugi pa so bili toliko premeteni, da so dali napraviti ničvredne kopije; dragocene originale pa so skrivaj prodali.

V Rimu kár mrgoli postopačev in rokomavhov; celó mednarodna tatinska družba ima tu svoj sedež. Ljudje ne delajo radi, nego če le morejo, postopajo in si izkušajo iz lahka toliko pridobiti, da se preživé od dné do dné, ali zeló siromašno, seveda. Zató ni v Rimu ni trgovine ni obrtnosti (z majhnimi izjemami). Vsi obrtni izdelki prihajajo iz gorenje Italije, in tudi trgovci so večinoma od tam domá. Rimljan živí le od tujcev, in čim več blagá te vrste pride v Rim, tem bolje je za tamošnje domačine. V tem oziru je ohranilo rimsko ljudstvo še vedno svoje staro svojstvo: zadovoljno je, če dobí »panem et circenses«. »Panis« pa obseza mnogovrstne potrebe vsakdanjega življenja, med drugim tudi čevljčke. Vsaka Rimljanka, bodisi še takó majhna, sramuje se hoditi bosa, in zató se v Rimu jako čudijo, videč tuje romarice, ko hodijo bose po cerkvah. Ker pa nižje ljudstvo nima s čim kupovati obuvala, zató mora municipij ali pa celó država siromašnim ženskam kupovati čevlje. Tudi v Dubrovniku v Dalmaciji nikoli ni videti bose ženske. Ko pridejo kmetice iz okolice do mestnih vrat, obujejo si čiste nogavice in čevlje, predno stopijo v mesto. Jednako se je godilo še pred dvajsetimi leti na Tolminskem in se godí še dandanes v Trenti. Tukaj lahko vidiš ženske, prihajajoče

k maši z obutvijo v rokah, toda ko pridejo blizu cerkve, obujejo si lepo oprane nogavice in čevlje, namazane z mastjó.

Tudi nekaj divjega značaja je ostalo Rimljanom še iz starih časov. Maščujejo se krvavo za vsako malenkost, in zavrtnega klanja menda ni nikjer toliko kakor baš v italijanski prestolici. Ali jim je ostalo tudi kaj telesnih svojstev, tega si ne upam razsoditi. Gotovo je, da so Rimljanke prav lepega, celó klasiškega obraza, kar se v drugih italijanskih mestih opaža prav poredkoma. Tudi okoličanke imajo prav ljubke, nežne obraze, vsaj dokler so mlade. Njih mičnost še posebej povzdiguje njih slikovita nošnja, pisano krilo, kratek in zeló ozek nedrec ter lepo zapregnjena ruta na glavi. Takó lepo opravljene pa so le takrat, kadar pridejo v mesto; na kmetih je vse ljudstvo podobnejše ciganom (tudi kar se tiče nadležnosti) in stanovanja tudi niso boljša od ciganskih. Prostori za živino in ljudi niso ločeni, kakor ne med dalmatinskimi Vlahi, ob čemer se tolikanj spotikajo naši kulturonoši. Poleg mičnih okoličank, ki prodajajo cvetice in šopke po ulicah, opaziš v Rimu še jeden, jako čedno opravljen stan, to so »stiratrici«, perice in gladilke perila, ki imajo svojo delavnico pri tleh na ulice, kakor vsaka druga prodajalnica.

Zlasti pa je Rimljanom ostal njih stari ponos: »Romanus sum!« Zató razločujejo vedno »Romano de Roma« in »Romano fuori delle mura«; te poslednje zmatrajo že za nekaj nižjega. V svoji širokosti govore o stoterih mestih (»cento città dell' Italia«) in stoterih rekah (»cento fiumi«), a pri tem si morajo izposoditi tudi nekaj avstrijskih mest; mnoge italijanske reke, katerih imen se morajo učiti celó naši srednješolci (n. pr. Garigliano, Volturno), pa nimajo več vode nego goriška Soča. V svojem ponosu rabijo Rimljani takšne izraze ki sicer niso obični drugje po Italiji, n. pr. »est locanda« (= si loca, daje se v najem); »est, est, est« (= tu se prodaja posebno dobro vino); »latrine« (= cessi, stranišča), »vettura« (drugje govore »legno, vagone« = voz) i. t. d. Tudi so do cela uverjeni, da je v Rimu vse mnogo boljše, lepše in popolnejše nego po drugih mestih.

Ker Rimljani malo delajo, zató ljubijo zabavo, sport in politiko. Poleg mnogih ljudskih veselí in tombol pod milim nebom prirejajo pogostoma razsvetljave, umetalne ognje (girondele) in cvetiške večere (»festa dei fiori«), pri katerih pa navadno najbolj pogrešaš ravno cvetic. Pogostoma jahajo in tekajo s konji za stavo, streljajo v tarčo (vsako nedeljo in vsak praznik) ter se vozijo daleč na biciklu (tudi ženske). Samó za veslanje nimajo Rimljani nikake prilike. Vsi njih razgovori se sučejo večinoma okrog politike, in ta jim

mnogokrat hudó razgreje glave. O Avstriji nečejo ničesar slišati, zánje je niti ni («L' Austria è disfatta»). Trdijo, da niso sklenili trojne zveze z Avstrijo, nego samó z Nemčijo, in če je ta tudi z Avstrijo sporazumljena, to jih nič ne briga. Ko je bil nemški cesar v Rimu, govorili so nam vedno: »E venuto il vostro imperator!« Na svojo vojsko, zlasti na svoje bojno brodovje so Italijani neizrečno ponosni. Poslednje je res ne le primeroma, nego tudi absolutno prav dobro, toda potrosili so tudi zánje brezšteviline milijone lir. Poleg lepega števila velikanskih oklopníc imajo nad 150 torpedovk. Brodovje je torej lepo, ali ravnati ne znajo ž njim, in najprej jim nedostaje izurjenosti in discipline.

Vse ulice po mestu so sedaj popolnoma snažne, in tudi v ozkih stranskih ulicah ni nič smetlj. Pred desetimi leti pa je bilo to še vse drugače; takrat ni smel nihče po ulicah hoditi brez skrbí, da ne pride kàj od zgoraj. Ljudje sami pa niso kàj čisti, in lahko bi se reklo o njih: Zunaj »hej«, znotraj »fej!« Po sobah imajo povsod marmornat pod, ker se lože opere in ker se na njem ne zaredí golazen kakor med deskami. Vender pa je golazni povsod dovolj, ker premalo skrbé za snažnost. — Sosebno čudno je videti cele čede kozà, katere priženó pastirji vsako jutro iz okolice v mesto ter jih razpostavijo v manjših tolpah po raznih trgih, čakajoč, da pride kdo mleka kupit. Potem pomolzejo koze v pločevinaste posodice, kolikor kdo mleka zahteva. Proti deveti uri odženó koze iz mesta zopet na pašo. Izvestno ne vzmore vsa Trenta toliko kozà, kolikor jih vidiš v Rimu vsak dan. (Vidite torej, iz Rima v Trento ni kaj daleč, in razloček med obema krajema ni velik!). Tudi krav je dovolj v Rimu, in sicer jih redé in krmijo v pritličnih hlevih sredi hiš in pri vratih, ki držé na ulice. (Ubogim Vlahom se pa kàj takega zaméri celó na kmetih!) Z mlekom je torej Rim dobro preskrben.

Na vsakem oglu, v vsakem kotu in količkaj razširjenem delu ulic je vse polno kijoskov in lopic, v katerih prodajajo razne pijače, smodke, vžigalice, cvetje, časopise i. t. d. Vsaka vrata, ki držé na ulice, imajo svojo posebno hišno številko, tudi če ostanejo vedno zaprta in nepristopna. Na vsakem količkaj važnejšem poslopi in spomeníku in na vseh mestnih vratih vidiš vdolbeno ime tega ali ónega papeža, ki je dal to ali óno postaviti ali popraviti. Tako je dal papež Pij IX. celó na Kolosej postaviti svoje ime, ker je ukazal tam popraviti nekaj stopnic. Mnogokrat najdeš rokodelce na ulicah, ko opravljajo svoje delo, zlasti po ónih ulicah, kjer se malo vozi. Sosebno pa razpostavljajo trgovci svoje blagó pred vrata na ulice, takó da se

morajo pešci vedno ogibati. Vse ulice so polne kričečih prodajalcev in nadležnih ponudjalcev. Zlasti sitne so male prodajalke cvetic, potem fantiči, ki svetlé čevlje (»lustrascarpe«), in razni berači, ki ponujajo »sto voščenenih vžigalic jeden sold« (= 5 centimov). Ali tudi zelenjavo, sadje, jagode, kisló vodo i. t. d. prevažajo po ulicah in vse to ponujajo vsakomur, kdor gré mimo. Nekaj posebnega je to, da ima vsak takšen prodajalec svoj poseben glas, nekovo svojstveno zatezanje in petje, da ga drugi že od daleč spoznajo po glasu, tudi če ga ne vidijo in ne umejo, kaj kričí.

Pravo življenje po ulicah pa se razvije šele proti večeru in traja pozno v noč. Tedaj se vse oživí, vse je kakor elektriško; kočije in vozovi švigajo po ulicah, in človek mora dobro dobro paziti, da ga ne povozijo, ker kočijaži premalo pazijo ali pa zakričé svoj »hel« šele potem, ko so človeku že za petami. Časih vozijo nalašč za človekom, da bi ga prisilili, naj séde na voz. Pravi Rimljan, zlasti ženska, ne hodi rad peš, nego si rajši najame voz, če ima le količkaj drobiža. Za pešce pa je silno mučno in tudi nevarno ob takih urah hoditi po obljudenih ulicah. Na ogljih, kjer je promet sosebnó živahen, morajo čakati po več minut, predno se jim posreči predreti nepretrgano vrsto vóz, zlasti če so ti namenjeni proti kolodvoru. Izmed neprestanega drdranja in ropotanja kočij in omnibusov se slišijo hreščeči ali zvižgajoči glasovi raznašalcev raznih listov, ki izhajajo vsak večer. Ti raznašalci imajo od vsake številke, katero prodadó, pol solda in zató jih neutrudno ponujajo in silijo. Navadno hvalijo svoje blagó s tem, da naznanjajo važno sejo v parlamentu, nenavaden dogodek ali večjo novico iz inozemstva. Ko nekoliko utihnejo, slišijo se tem bolj hripavi glasovi »Cento cerini un sold!«

Rimljanom je veliko do zunanosti, do javnih demonstracij. Kakor razobesijo pri slavnostih vse polno zastav (nekdo je dejal, da imajo v Rimu več zastav nego robcev), takó praznujejo cerkvene praznike s premnogimi svečami. Sicer pa praznujejo sedanji Rimljani praznike prav malo, in tudi ob nedeljah vidiš, da delavci javno delajo. Cerkve so slabo obiskovane in zató naredé slab vtisek; večinoma vidiš po njih le ženske in onemogle starčke, mladino prav malokdaj. O praznikih, zlasti o procesijah, prižgó vse polno sveč, katere po službi božji podarijo cerkvi. Sosebnó na božjih potih prinese ljudstvo vse polno sveč. Prav takó teatrališki so tudi izprevodi, zlasti cerkveni. Najprej gré dolga vrsta črno oblečenih móž s krinkami na obrazu in dolgimi žvenketajočimi molki ob boku ter s svečo v roki. Za njimi stopajo razni redovniki s svojimi križi. Pred krsto nosijo na blazincah vse

rede ali javne znake pokojnikove ali pa deviški venec pred samici. Za krsto prihaja premnogo vencev na raznih vozéh. Če spremlja godba truplo otrokovo, tedaj igra zgolj poskočnice in vesele koračnice. Nekaj posebnega so tudi civilne poroke v municipijski palači na Kapitolu, ki se vrše vsako nedeljo med 11. in 12. uro. Nevesta s svojimi družicami se pripelje v cerkev prav takó napravljena kakor pri nas, in zijajočih žensk je tudi dovolj, le da ne smejo v poročno dvorano, nego morajo čakati zunaj. Namesto oklicev rabijo javna nizanila tistih oseb, ki se želé poročiti, in ti napisi so razobešeni pred poročno dvorano, kjer morajo zglašati tudi vse novorojence in mrtvece.

(Konec prihodnjič.)

Pri vinu.

Deklè, še jedno čašo!
 Oživi družbo našo,
 Opij nas z vincem dobrotljivim,
 Pobratí z duhom lahkoživim.
 Opij i srce moje,
 Da radostno zapoje,
 Pozabi bridke bolečine;
 O daj, da ga otožnost mine!

Še jedno čašo! — Hvala,
 Ti milostna si, zala —
 Prišli so v vas duhovi vinski,
 Igrajo z nami se detinski.
 Zvené nam polne čaše,
 Srcé prepeva naše —
 In ž njimi duša moja toži
 O divni, a zveneli roži.

J. Š.

Krvava solza.

Mlad junak je to govoril:
 »Jokal bi nesrečnež jaz,
 Da koristi dómu solza,
 Ki porosi moj obraz.«

Boj krivičen v domovino
 Tlačeno je privihral,
 Z mečem v roki, vsak se zánjo
 Sin je hrabro vojskoval.

In po zmagi vsak junakov
 K svojcem rádosten hití —
 Mlad junak na polji — mrtev,
 Solzo je prelil — krví.

Rástislav.

Svatba na Selih.

Povest. Spisal Podgoričan.

(Dalje.)

VIII.

Vojska v Bosni in Hercegovini je bila končana. Vsa dežela se je rada ali nerada uklonila dvoglavemu orlu, ki je ponosno plapolal na trdnjavah, stolpih in gradovih ter pričal, čegava je zemlja. Mnogo krvi se je prelilo, predno je bil sovražnik ugnan ali končan; premnog junak je na veke zaspal v osvojenih deželah,

Okolo Božiča so se vračali starejši vojaki v rodne kraje. Po vseh vaséh in seliščih pod temnim Mokricem in prijaznim Svetim Primožem so se jih razveselili domačini, najsi so prišli nekateri bolni, bledi in suhi. V Bosni sta ostala samó dva, in sicer bivši hlapec na Robu in graščinski lovec Egidij. O prvem so povedali, da je pal pri Jajci, o lovcu Egidiji pa niso vedeli ničesar in so sklepali, da je tudi ubit, ker bi se bil sicer že vrnil; mogoče pa tudi, da leži kje v bolnici. Po prvem niso kaj žalovali, za Egidijem pa so ugibali, kdo mu bode naslednik v službi, zakaj vedeli so vsi, da lovčeva hiša na Podmolu ne ostane dolgo prazna. Žal je bilo ljudem toliko za njim, ker so vedeli, kakšen je bil, vedeli pa niso, kakšen lovec pride za njim.

Samó Dragarica, ki se je jako bala za hčer, če bi se vrnil Egidij, oddehnila se je in dela sama v sebi:

»Oh, vender! Hvala Bogú! Škoda ga je; pa vender, božja volja je. Prebil je, nas pa še čaka!«

Toda Lenica ni mislila takó. Obledela je, ko ji je mati povedala o Egidijevi smrti, in solze so jo oblile. Sedaj šele je čutila vso lju-bezen do lepega lovca. Zaihtela je, da se je zasmilila celó materi.

»Ej, béži, Lenica! Kaj bi se jokala? Saj ni tvoj brat, in božja volja je bila, da je ubit. Obriši se, da ne zvé oče, kakó jočeš za njim!«

Lenica pa jo pogleda in pravi:

»Zvedó naj vsi! Egidija sem ljubila, kakor ne bodem nikogar drugega. Ne bojim se nikogar, saj nisem storila kaj slabega.«

In gré, da se izjoka in da pomoli za njega dušo. In ko pre-mišlja vse, zazdí se ji, da Egidij ne more biti mrtev, in v tej misli jo potrja še več rečij. Tisti, ki so se vrnilo z vojske, niso bili ž njim

skupaj in zato ne morejo vedeti kaj določenega. Vrhcu tega bi moralo priti pisanje do županstva, kakor je prišlo tudi za Čopovega hlapca, da je res ubit. Ta dva precčej tehtna razloga sta ji zelo podprla upanje. Mislila je, da je bržkone bolan, da pa se po bolezni zdrav vrne v domovino. In sto lepih nadej se ji vzbudi ob tej misli.

Mati je bila prav vesela, opazivši, da Lenica ni več takó tožna, kakor je bila prve dni, ko ji je povedala za Egidijevo smrt. Mislila je, da bode zadovoljna z Rakarjevo snubitvijo, in zato ji je nekaj dnij po novem letu skrivnostno šepnila :

»Lenica, pripravi se, o Sv. treh Kraljih pridejo snubači.«

»Kdo?« vpraša Lenica preplašena.

»Ej, glej jo, kdo? Rakar! Grdo se je držal, ko si ga jeseni odbila takó odločno, pa te ima venderle rad, da pride zopet póte. Le glej, da ga bolj razveseliš!«

Lenica je bila sedaj v novi, še hujši stiski nego kdaj prej. Predobro je vedela, da se bode morala sedaj udati očetovi volji, ako pride Rakar pónjo. — Brezupnost ji je obhajala srce, in ugibala je noč in dan, kakó bi se izmotala iz te zadrege. Naposled se domisli nečesa, kar se ji zdí najbolje.

Dva dni pred Svetimi Kralji se zaprè v sobico pod streho, kjer so hranili obleko in druge reči, in napiše v mrazu takšno pismo :

»Ljubi Egidij!

Ne vem, če te dobí moje pismo, ker vsi pravijo, da si mrtev. Samó meni živí upanje, da si še živ. Obetala sem ti, da te počakam, dokler se ne vrneš. In ta obet hočem izpolniti, bodisi karkoli. — Pomisli, koliko moram prebiti! Jedenkrat me je že snubil Rakar, ali odbila sem ga na očetovo veliko jezo in materino nejevoljo, sedaj pa zopet pride pojutrišnjem. Upirati se ne morem dlje, ali če dobim tvoje pismo, povem vsem, da sem tvoja, in potem me ne prisili nihče vzeti njega, dasi sem slabotna ženska. — Prosim te, odpiši mi takoj, ker le potem se more zvršiti moja in tvoja volja in želja. Upaj, kakor upam jaz, da se izide vse dobro! Pridi skoro! Pozdravlja in poljublja te tvoja zvesta Lenica.«

To pismo zapečati in zraven napiše drug listič:

»Ljuba mati!

Ne čudite se preveč, da vam pišem. Prosim vas, pošljite to-le pismo précej svojemu sinu Egidiju, če še živí! Dobiti ga mora. Naročite tudi temu, ki to pismo prinese, ali res veste, da Egidij ni mrtev! Pozdravljam vas in ostajam vaša

Dragarjeva Lenica.«

Ko sta ti pismi dobro zaviti in zapečateni, poišče človeka, kateri je bil znan daleč na okolo pod imenom Selski Matija. Domá je bil s Sel in se je prišteval beračem. Hodil je z maliho po svetu, in ljudje so mu radi dajali jesti in še kaj drugega, ako je hotel, zakaj radi so imeli Selskega Matijo, ki je bil vedno vesel in je vedel cele bukve čudnih historij. Dragarjevo Lenico je imel rad, zakaj kadar je bil v rojstveni vasi, spal je največ v Dragarjevem hlevu, in domača hči je bila kaj prijazna ž njim in mu še često kaj dala tečnega za zobe in želodec. Zató je ni mogel nikdar prehvaliti in je vedno pravil, da jo tisti zadene, ki vzame Dragarjevo Lenico, zakaj take ni v vsi komisiji.

»Matija, časih si dejal, da me imaš rad, ali me imaš še kaj?« nagovori ga Lenica.

»Rad te imam, kolikor te smem imeti in kolikor ti pustiš, saj veš, da sem beraškega rodú!«

»Bodi, kar hočeš, hvaležna ti bodem, ako mi ustrežeš.«

»Rad, le povej, kaj imaš in kaj hočeš.«

»Ali pa bodeš molčal, da nihče ne zvê?«

»Hihi, Lenica, ali je takó, da ne smé nihče zvedeti?« zareži se Matija in pokaže dve vrsti belih zób. »Očetu povem, da skrivne pošte pošiljaš, pa bode zopet ropotal, Lenica pa jokala! No, no, ne bodi žalostna, saj se samó šalim; le povej, kaj imaš na srci, in jaz povem prav takó tvojemu srčku, kakor naročiš! Ej, stari Matija vé dobro, kaj so mladi ljudje, hihi!«

»Ali greš na Čušperk do Egidijeve matere?«

»Nekamo daleč je, pa záte grem, kamor veliš!«

»To pismo ji ponesi in vprašaj jo, ali še živi Egidij! Ako pové, da živi, daj ji pismo, ako pa je mrtev, izrôči ga zopet skrivaj meni! Podvizaj se in kadar se vrneš, zmeniva se za potnino.«

»Ej, Lenica, sedaj pa vem, zakaj si se jeseni Rakarja takó branila! No, no, lepa deklica ima vselej lepega fanta rada, in ti pa Egidij sta lepa, kakor ni vsak!«

»Ne múdi se nikjer!«

»Kaj še! Zvečer je pismo že v Čušperku v pravih rokah.«

Lenica gré na delo, Matija pa se odpravi. Obleče se v najboljšo beraško obleko in vrže novo maliho čez rame.

»Matija, kam pa na praznik?« vpraša ga Dragar, stoječ na pragu.

»Koledovat!« méni Matija in se zareži. »Na Svetih treh Kraljev dan režejo gospodarji poprtnik, in jaz bi bil vender še kje rad poprtnika deležen, saj pri vas, vem, da me počaka, kakor me je vselej. Vsakemu družinčetu svoj kos!«

Še tistega večera je imela Egidijeva mati pismo v rokah in se je čudila. Izpraševala je Matijo, kaj je novega na Selih in pri Dragarji, toda Matija ni povedal mnogo, ker ni vedel ali pa ni hotel. Drugega dne je poslala mati pismo na sina, kateri je še živel, toda si je zdravil rane v bólnici nekje v dalmatinskem mesteci, kamor so ga bili prepejlali iz Ercegovine.

IX.

Rakarjev Janez je bil jako vesel, ko je zvedel, da je umrl lovec Egidij, ki mu je delal toliko napotja. Takoj o novem letu je zopet vprašal očeta Dragarja, če smé priti snubit.

»Le pridi!« dejal je Dragar. »Sedaj ne prideš zastonj in strijcu povej, da ga ne bode treba biti sram!«

Da bi bilo še bolj gotovo, pokliče Dragar na večer pred Sv. tremi Kralji svojo hčer in jo odvede v sobico. Lenica je slutila, kaj bode. Sklenila pa je privoliti v Rakarjevo ženitev, toda le proti temu, da se svatba odloži na zadnje predpustne dni, češ, morda pride v tem Egidij in potem se vsa reč kakó presuče.

»Lenica«, prične oče, »zadnjič, ko te je snubil Rakarjev Janez, razvezila si me na vso moč, ker ga nisi hotela. Mislil sem te prisiliti, toda premislil sem si, češ, da se spametuješ. Jutri pride zopet, in to ti rečem, sedaj ne pride zastonj. Ako se sama ne oblubiš, obljubim te jaz. Sedaj ni nobenega izgovora. Janez je dober in imovit, da boljšega ne najdeš. Let pa imaš tudi že dovolj za možitev. Povej, ali ga vzameš rada ali nerada?«

Začudi se oče, ko vidi, da je hči takó mirna.

»Ker ni drugače, vzamem ga,« odgovori Lenica ravnodušno.

»Takó je prav, nikdar se ne bodeš kesala!«

»Oče, ali mora biti takoj poroka?« vpraša Lenica po kratkem molku.

»Najbolje, če se précej vzameta; veš, gospodinje mu je treba.«

»Toliko časa je že prebil, naj pa še počaka dva tri tedne, da ne bodo govorili ljudje: ‚Komaj sta čakala predpusta‘.«

»No, to je že jedno, teden prej ali pozneje, da ga le vzameš. Glej, da se jutri lepo oblečeš in da si prijazna ž njim!«

Na Sv. treh Kraljev dan popoldne prideta Janez in strijc. Sedaj pa se Lenica ne prestraši; prijazno pozdravi Janeza, kakor še nikdar ne, da mladenič takoj začuti, kakó veje danes vse drugačna sapa nego jeseni.

Miza je bila hitro pregrnjena z belim prtom; star bokal dobrega vina se je zalesketal na mizi, poleg njega pa je bil položen beli »veliki hleb« ali poprtnik.

Snubca sedeta za mizo, in za njima prisedejo Dragar, mati in hči; otroci in posli pa se potaknejo v hlev ali k sosedom, ker se ne spodobi o takih prilikah vleči besede na ušesa.

Po kratkem uvodu pravi Janezov strijc:

»Deklè, ali nama danes zopet odrečeš, da se še domov ne bo-deva upala?«

Lenica se zardí v obraz in povesi oči. Zdajci se ji zazdí greh, da bi se obljubila proti slovesnemu obetu. Toda nekaj ji pravi: »Ne, greh ni, prisiljena si, takó moraš storiti. In morda te je še pozabil!«

»Ne bode takó hudo. Česar nista dosegla prvič, bodeta pa sedaj. Kàj ne, Lenica?« pravi mati.

Lenica prikima.

Veselje prešine Janeza po vseh udih. Strijc pa prime polni ko-zarec in napije:

»Bog živi nevesto in ženina! Bog jima daj pridnih otrók in jima daj dočakati svojih otrók otroke v zdravji in sreči! Vse naj se njima izpolni, kakor je volja božja!«

»Bog ju živi!« pritrdita oče in mati, strijc pa izlije rujno teko-čino v grlo.

»Sezita si v roko!« pravi oče, srečen, da se mu je izpolnila iskrena želja.

Janez ji radostno ponudi roko, Lenica pa malomarno položi desnico vánjo, takó hladno, da se Janez nehoté spomni zunanje zime. Lenico pa zdajci obide zavest, da ni storila prav, in notranja žalost jo prevzame. Janez je sicer nejevoljen, da se takó skesano drži njegova nevesta, toda skoro se potolaži, da bode že bolje. Drugih pa itak ni nihče kàj opazil, ker so bili preveč zamišljeni v svoje pogovore.

Strijc je našteval, kaj mora Dragar vse dati s hčerjo, Dragar pa je skrbel, kakó bi se zavarovala dota hčerina na Rakarjevem domu.

»No, torej kdaj sklenemo vso to reč?« vpraša končno strijc.

»Najbolje précej,« pravi Janez.

»Lenica méni, da bi še nekoliko počakali,« pravi Dragar.

Janeza obide nejevolja, toda ker je bil dobrega srca, udá se, rekoč:

»Pa naredimo, kadar hočete, samó pismo spišimo précej v sredo, da ne bode pozneje potov.«

»Tudi prav.«

Razven Lenice so bili vsi zadovoljni. Ženinu sicer ni bilo vse prav, zlasti to ne, da Lenica ni kazala posebne ljubezni do njega, ali ker ni bil takó natančen, oprostil ji je in se vesel vrnil domov.

Prihodnje srede so šli v Lašiče, in tam jim je spisal notar ženitovanjsko pismo. In brž se je zvedelo, da je Rakarjev Janez ženin in Dragarjeva Lenica nevesta. To ni bilo nič čudnega, in kdor je poznal obe rodovini, vedel je že prej, da bode kaj takega. V obče so trdili, da Rakar ni slabo izbral. Dekleta pa so si šepetala marsikaj in so obsojala Lenico :

»Glejte jo, nezvestnico! Ves čas je motila lovca, da ni pogledal nobene druge, sedaj pa se niti ni ohladil v grobu, in že ga je pozabila.«

Lenica pa je takrat molila, da bi Egidij prejel nje pismo in se vrnil, ali pa ji odpisal, če še živi, da bi se uprla zoperni možitvi. Iz težka je pričakovala Selskega Matijo, ki je brnjal na poti s Čušperka, kamor ga je bila poslala s pismom. Ko se vrne v tednu dnij, vpraša ga, ali Egidij še živi ali je že mrtev. Matija pa se zareži in z obotavljanjem muči nestrpno Lenico. Končno pravi :

»Živi. Bolan je in ne more domov!«

»Oh, kaj sem storila, ker sem prelomila obljubo!« vzklikne dekle in tleskne z desnico po žarečem čelu. »Živi, jaz pa sem nevesta drugemu! Toda, ali se ne lažeš?«

»Zakaj bi se lagal brez dobička, in celó tebi?«

»Gorjé mi!« vzklikne Lenica in pobegne v sobico pod streho, da se izjoka.

»Čudna je, prav čudna,« zamrmra Matija. »Kriči, da je nesrečna, pa ima dva ženina, jednega domá, drugega na tujem. No, počakaj, sita bodeš še jednega, hihi!« —

Takó malo veselja za možitev, kakor ga je imela Dragarjeva Lenica, ima malokatera nevesta. Nevesta je bila, toda o možitvi še govoriti ni hotela, niti misliti na novo obleko in druge potrebščine.

»Eh, saj je dolg predpust, časa je še dovolj,« zavračala je očeta in mater, ki sta jo priganjala, naj vender kaj pripravi, ker bode že treba oklica.

In Janez, ki je vsak dan prišel gledat lepo svojo nevesto, slišal je namesto prijaznih besed samó take-le besede :

»Sedaj me vedno hodiš gledat; kadar me bodeš pa imel, tedaj me še videti ne bodeš hotel.«

Minilo je malone štirinajst dnij, odkar so bili naredili ženitovanjsko pismo, vender še ni bilo nobenega oklica, niti kaj drugega za svatbo pripravljenega, takó da so ljudje že vpraševali, ali se je svatba razdrla, ali so jo prestavili v post, da ne bode treba godcev.

Druge nedelje zjutraj po maši pokliče župnik Dragarja k sebi.

»Pismo imam za vašega dekleta, ako ga hočete vzeti. Včeraj ga je prinesel moj hlapec z laške pošte, toda nisem ga imel po kom poslati. No, pa menda ne bode toliko zamude.«

»Kaj? Lenica dobiva pisma?« zagodrnjá Dragar sam v sebi, in vzbudi se mu nekova neprijetna slutnja, ki ga jako razjezi.

Dragar poljubi župniku rokó in odide.

»Bog vé, kdo bi ji bil pisal?« vpraša se Dragar na poti domov, potem pa potegne pismo iz žepa in ga ogleduje.

»Saj je moja hči in brez moje vednosti ne smé storiti ničesar.« Ta misel mu prežene vse pomisleke, tako da odpre list. Postojí in bere:

»Ljuba Lenica!

Prejel sem tvoje pismo. Razveselilo me je in zopet užalostilo, ker mi praviš, da te silijo k možitvi. Upam, da se ne udaš in da me počakaš, kakor si mi obetala zadnji večer. Bolan ležim v bólnici, toda okreval sem že toliko, da me skoro izpusté domov. Naravnost pridem na Podmol in potem takoj stopim pred tvojega očeta in te zasnumim. Bodi stanovita in ne udaj se! Pozdravljam in poljubljam te ter ostajam tvoj

zvesti Egidij.«

»Tristo vragov, z lovcem je zmenjena!« raztogotí se Dragar; »oh, da sem to vedel!«

Jeza mu speši korake, da stopa brez težav v breg. Misel za mislijo se mu podí po glavi. Vedel je, da mora kaznovati hčer, ker ima zvezo s takim človekom, kakor je lovec Egidij, katerega ni nikdar trpel. Zdajci mu je seveda jasno, zakaj se je jeseni branila možitve in zakaj jo odlaga celó sedaj. »Ne bodeš, deklè, premalo te je! Tega graščinskega biriča že ne dobiš! Précej te omožimo, Rakarja vzameš, in potem se le vrni ta vražji birič, kateri te je zaslepil.«

Iz nova prebere pismo.

»Kaj naj storim? Ali naj jo oštejem ali pretepem kakor pastirico?«

Njega kmetski ponos je zeló užalila zavest, da se je hči pečala s človekom, kateri živí ob milosti drugega gospodarja. Ali bi ji pokazal pismo ali ne? Dasi ga je takó razjezilo, vender je bil zadovoljen, da mu je prišlo v roke. Naposled sklène izpregovoriti z ženo, Lenici pa ne pokazati pisma, niti ji povedati, da je pisal Egidij. Naj čaka pisma, dokler hoče! Toda takoj prihodnjo nedeljo bodeta hči in Rakar na oklici.

Osoren je bil danes Dragar in s hčerjo niti ni govoril. Ko pa sta bila z ženo samá, potegnil je pismo iz žepa in ga ji prebral.

Dragarica obledí, ker se je bala za hčer. Mislila je že, kakó bi jo zagovarjala.

»Pa ji ne povej, da sem dobil to pismo. Omožiti jo moramo pa takoj, da pozabi tega lovca.«

»Najbolje bode; omoži naj se précej!« potrdi Dragarica, začudena, da ni mož takó hud, kakor je mislila. Tega sevé ni vedela, da je že prebil notranjo nevihto.

(Dalje prihodnjič.)

Brez besed.

Pomlad. — Glej, drobna cvetica
Priknila iz solnčnih je tal!
Pomlad. — Glej, drobna pesem
Poganja mi v srci kal!

Čemú li poslavljaj tebe,
Cvetica na solnčnih bi tleh?
Vesela takó se mi vidiš
Zemljé utelešen nasmeh!

Čemú li, pesem, za tebe
Besede zlagal bi v red?
Iskrena takó se mi vidiš
Sèn duše, sèn živ, brez besed!

A. Funtek.

Luč.

Lučica brlí na mizi —
Skoro mi ugasne;
Duh pa moj se brzo dviga
V rajske kraje jasne.

Ni mu treba zemske luči,
Vzor mu rajski sveti:
To je pač ljubezen moja,
Ki velí bedeti!

Davorinov.

Herondovi mimiambi.

Spisal R. Perušek.

(Dalje.)

razven popolnoma pristnih mimiambov in odlomkov se navajajo pod Herondovim imenom še nekateri odlomki in nekateri reki, o katerih pa je sodba umestna, da so podtaknjeni.

Prvi, ki je izdal mimiambe z ločili in naglasi, bil je Angličan Rutherford. »*Ἡρώνδου μίμιμβοι*. Herondas. A first recension by W. G. Rutherford.« London 1891. Macmillan. (meseca avgusta). Drugi natisek je ugledal svet »reprinted with corrections« meseca novembra. Za njim jih je izdal Holanec H. van Herwerden v filološkem časopisu »*Mnemosyne*« imenovanem, XX. I. str. 41.—97. Končno je izšla izdaja Büchelerjeva »*Herondae mimiambi*, edidit Fr. B.« 2. izdanje. Bonnae. 1892. in Crusijeva »*Herondae mimiambi etc.* edidit Otto Crusius.« Lipsiae 1892. Najnovejše izdanje pa je naslovljeno: »*Die Mimiamben des Herondas*. Herausgegeben und erklärt mit einem Anhang über den Dichter, die Ueberlieferung und den Dialect von Rich. Meister.« Leipzig 1893. —

Za tolmačenje teksta, za razdelitev ulog, za pravilno interpunkcijo in za nadomestitev izpalih besedij in stihov so storili mnogo v različnih znanstvenih časopisih Angličani: R. Ellis, E. L. Hicks, H. Jackson, F. G. Kenyon, H. Kynaston, W. R. Paton in A. C. Pearson v časopisu »*Classical Review*« leta 1891. in 1892., W. Headlam, Edward W. B. Nicholson, A. Palmer, F. G. Tucker in J. H. Vince v časopisu »*Academy*« leta 1891. in 1892. — J. H. Wright v »*Harvard Studies in classical philology*«, IV. 1893. Francozje: Th. Reinach v »*Revue des études grecques*« 1891. in H. Weil v »*Journal des savants*« leta 1891. — Italijani: Ruggero Bonghi v časopisu »*La coltura*«. 1892. in E. Piccolomini v časopisih »*Nuova Antologia*« 1892. in »*Rivista di filologia*« 1892. — Holandca: H. van Herwerden v »*Berliner philolog. Wochenschrift*« 1891. in v časopisu »*Mnemosyne*« 1892. in J. van Leeuwen v »*Mnemosyni*« leta 1892. — Nemci: A. Bauer, »*Preussische Jahrb.*«, 1893., Blass Fr. v »*Göttinger gelehrte Anzeigen*«, H. Blümner v časopisih »*Nord und Süd*« zv. 59. in »*Philologus*« leta 1892., Fr. Bücheler v časopisu »*Rheinisches Museum*« leta 1891., Otto Crusius v »*Litterarisches Centralblatt*« 1891. in »*Philologus*«,

N. F. 5. Bd. 4. Heft 1893., O. A. Danielson v »Wochenschrift f. kl. Phil.« 1891., H. Diels v »Deutsche Litteraturzeitung« 1891. in »Sitzungsberichte der ... Akademie zu Berlin« 1892., A. Gercke in O. Günther v »Wochenschrift f. kl. Phil.« 1891., S. Gurlitt, »Archaeol. epigr. Mittheilungen aus Oesterreich« XV. pg. 169. ff. Hense v »Fleckeisens Jahrb. f. Philologie 1892., O. Immisch, v »Blätter für lit. Unterhaltung« 1892., Kaibel; R. Meister v časopisu »Der Grenzboten« 1891. in v »Litt. Centralblatt«, 1892., S. Mekler, »Neues von den Alten« v izvestji dunajskega občinskega gimnazija v 19. okraji. 1892., Ribbeck; R. Schneider v časopisu »Jahrbücher für Philologie i. t. d. v. Fleckeisen leta 1892., Setti, Spiro, H. Stadtmüller v »Berliner phil. Wochenschrift« 1892. in 1893. Izmed Poljakov je pisal poleg Zielinskega sosebno Witkowski temeljito o stihotvorstvu Herondovem v nekem spisu krakovskega visokega učilišča 1893. —

Preveli so mimiambe, kar jaz vem, na nemški jezik Mekler v imenovanem spisu odlomke 3., 4. in 7. mimiamba, O. Crusius »Proben aus den Mimiamben des Herondas«, 2. in 3. mimiamb v »Philologu« 1891. in »Die Mimiamben des Herondas. Deutsch mit Einleitung u. Anmerkungen«. Göttingen, 1893.; na francoski jezik Th. Reinach v »Republique française« od dne 20. septembra 1891. prve 3 mimiambe in Georges Dalmeyda »Les mimes d'Hérodas, Traduction française précédée d'une introduction,« Paris 1893.; in P. Ristelhuber »Hérodas. mimes. Traduits en français avec introduction et notes« Paris 1883. Tudi Emil Boisacg je prevel nekoliko iz Heronde. Na italijanski jezik je prevel E. Piccolomini 3., 4. in 7. mimiamb v 6. zvezku »Nuove Antologie«, 1893. Na novi grški jezik 3. mimiamb N. G. Polites v časopisu »Estia«, leta 1892. Izdaja Büchelerjeva ima pod črto latinski prevod mimiambov.

Največ je pripomogel za razumevanje in tolmačenje mimiambov Otto Crusius, ki je jako bistroumno upotrebil svoje temeljito znanje paroimiografsko (pregovorov) in dosegel krasne uspehe.¹⁾ Seveda delo še ni končano. Na vsakem polji filološke znanosti ostaje še mnogo dela, in treba bode še mnogo truda, da se popravi tekst in pravilno raztolmači vsebina. Časih prepisovalcu mimiambov samemu kaka stvar ni bila jasna in pristavil je znamenje, ki je bilo v ta namen obično, namreč črto. Druga roka, ki je popravljala prvopis, popravila je časih kaj, časih tudi pokvarila. Toliko težji je posel tolmačem naše dōbe.

Med drugimi močno poškodovanimi odlomki je tudi že večkrat omenjeni odlomek pristopa. V prvem ohranjenem stihu je izpala cela

¹⁾ »Untersuchungen zu den Mimiamben des Herondas« Leipzig 1892.

prva beseda in dvozložna zadnja. V ostalih treh pa je izbrisana vsaka prva črka v stihu, v drugem in tretjem stihu zadnja dvozložna beseda. Razven tega spopolnjujejo razlagalci še pojedine besede iz stiha, ki je bil pred ohranjenimi, pa se je izgubil. Različni tolmači različno spopolnjujejo vrzeli, in torej slóve prevod tega pristopa, kakor ga je spopolnil in popravil Bücheler, takó-le: Veliko slavo, takó mi Muze, pridóbe mi ali lepe pesmi iz jambov ali pa drugo spoznanje, da pojem razsodnim sinovom Ksutovim óne hrome (pesmi) za starim Hiponaktom.

Mekler je spopolnil iste stihe takó-le:

Lepša slava je, takó mi Muze, pevati nove hrome (pesmi) razsodnim sinovom Ksutovim za starim Hiponaktom, nego zlagati pesmi iz šest jambov ali menj vredne ali pa Kojcem znane, dejal je (kdo?)

Crusius pa je po svoje spopolnil stihe takó-le:

Jednako slavo, takó mi Muze, prinaša mi, ako skladam herojske ¹⁾ pesmi, ali pa pesmi iz šest jambov ²⁾ zložene, ali pa, ako mi priznavajo ljudje, da sem prvi za Hiponaktom staroslavnim v pevanji hromih (stihov) bodočim sinovom Ksutovim.³⁾

Toda Crusius se je v svojem prevodu zopet premislil in besede drugače spopolnil nego prej, takó da niti jeden in isti razlagalec ni v spololnjevanji izpalih stihov prišel do čvrstega prepričanja.

Da vlada taka različnost v spololnjevanji izpalih mest, to je dokaz, kakó težavno je tolmačiti take slabo ohranjene tekste. Seveda veljá to samó za óna mesta našega rokopisa, ki so mnogo trpela v dveh tisočletjih in katera smo góri navedli. Vender je tudi na dobro ohranjenih mestih še mnogo stvaríj, ki čakajo primerne raztolmačitve.

Sedaj pa preidimo na podrobnejši opis vsebine Herondovih mimiambov.

Prvi mimiamb, ohranjen v egipetskem papíru, je »Posredovalka«. Neka starka, Gilida po imeni, pride k znanki Metrihi v vas. Metrihin mož je bil odšel v Egipet in je bil že deset mesecev odsoten, a ženi ni nič poročil, kakó in kaj. Morda je šel v Egipet, da si kot vojak v vojski ptolemajski prisluži nekaj srebrnjakov in da se potem vrne domov k zvesti ženi. Saj so bili res tudi Kojci med plačniki egipetskih kraljev. Zakaj pa ni pisal? Morebiti še znal ni, in pošta tedaj tudi ni bila takó urejena kakor dandanes; zató se tudi Metriha zaradi tega ne beli lás. Njo je ugledal pri procesiji, katera se je vršila na čast Misi, mlad gizdalín ter se je zaljubil vánjo. Saj so bile verske svetkovine, kjer so se shajali mladeniči in dekleta, prav ugodne, da se je

¹⁾ t. j. epske, ²⁾ t. j. dramske. ³⁾ Xuthos, sin Hellenov, brat Aiolov in Dorov, je oče Ahajev in Jonov, ki sta bila utemeljitelja rodú ahajskega in ijonskega.

vnela ljubezen. Gril, to je ime gizdalinu, obrnil se je do Gilide, naj ona posreduje med njim in Metriho; saj tak posel tudi še dandanes opravljajo take starke. Gilida prevzame posel, poseti Metriho in začne govoriti o samoti Metrihini, odkar jo je ostavil nje mož. Z jasnimi barvami ji slika krasoto egipetske Aleksandrije, ki hrani v sebi vse, kar more možá odtujiti ženi, sosebno pa opisuje ženske, oh, toliko in takó lepih, da je Mandris brez sumnje pozabil svoje ženske in se ujel v zanjko egipetske krasotice. Čemú neki bi Metriha svojo mladost trošila brez uživanja? Lep mladenič, viteški junak, bogat, toda krotak dečko, poleg tega šele prvič zaljubljen, vnel se je zánjo — kaj si more žensko srce želeti boljšega in laskavejšega! Gilida pričakuje uspeha svoji zgovornosti, ali prevari se. Metriha je krepstna žena; krepko zavrne nesramno starko. Ta pa, ko vidi, da je naletela na nepravo, poskuša vso stvar takó obrniti, češ, da je samó za šalo govorila o tej stvari in da je prišla samó zaradi praznikov. Metriha ji ukaže prinesiti vina, katero grda starka glasno pohvali, a spravljajoč se na pot, tiho prekolne častito Metriho ter si želi pri drugih znankah boljšega uspeha. Prizor se vrši na otoku Kosu ob deževnem dnevi. Robinja stopi iz sobe, v kateri je delala z Metriho, v vežo ter se ondu razgovarja z Gilido, katera stopi s ceste v vežo in potem s služkinjo vred v sobo. Ime Gilidino (Gyllis) jo označuje kot žensko tankega dolgega vratú. Ime »Metriha« (Mētrichē) (kakor ime Mētro-tīma v 3. mimiambu) se nanaša na kult velike matere Kibeles (Κοῦβέλη), ki se je bil razširil tudi po Greciji.

Posredovalka ali podvodnica.

Metriha. Tresa, ¹⁾ nekdo trka na vrata. Poglej, ne prihaja li kdo od nas s potovanja.

Tresa (stopi k vratom). Kdo (trka) na vrata?

Gilida (za vrati). Jaz.

Tresa. Kdo pa si? Ali se bojiš stopiti bliže?

Gilida. Glej, že sem stopila bliže.

Tresa. Kdo pa si ti?

Gilida. Gilida, mati Filajnijeva. ²⁾ Naznani Metrihi notri, da sem jaz prišla. Pokličí jo!

Metriha. Kdo pa je?

Tresa. Gilida.

¹⁾ Thrēssa = Tračanka. Robom so dajali često imena po deželah, iz katerih so jih dobivali.

²⁾ Φιλαινός.

Metriha. Mamica Gilida! (Služkinji.) Umekni se malo! (Služkinja odide. Gilidi.) Kakšen slučaj je prived tebe k nam, o Gilida? Kaj prihajaš kakor bog med ljudi? ¹⁾ Kakih pet mesecev je pač, mislim, da te nihče ni videl prihajajoče k našim vratom, še v sanjah ne, takó mi mójir! ²⁾

Gilida. Jaz stanujem daleč, dete moje; po ulicah pa seza blato do kolen. In toliko imam močij kakor muha, ker me tlačí starost in ker pristopa senca. ³⁾

Metriha. Móličí in ne psuj takó svoje starosti, Gilida. Saj davi tudi druge.

Gilida. Le norčuj se, saj vam mlajšim to pristuje.

Metriha. To te vender ne bode razvnelo?!

Gilida. Oj, dete moje, koliko časa si že vdova in sama tlačíš samotno posteljo? Odkar je Mandris odpotoval v Egipt, prešlo je deset mesecev, in ni ti poslal nobene črke, nego pozabil te je in pije iz nove ⁴⁾ (čáše). Saj tamkaj je hram boginje. ⁵⁾ Zakaj vse, karkoli kje biva in se kje godí, to se nahaja v Egiptu: bogastvo, telovadnica, oblast, jasno nebó, slava, izložbe, filozofi, zlató, mladeniči, hram božjih dvojčkov, ⁶⁾ izvrsten kralj, ⁷⁾ muzej, ⁸⁾ vino, vsa dobra, kar si jih moreš želeti, žensk toliko, kolikor, takó mi hčere Hadove, ⁹⁾ nebó nima zvezd, da bi se ž njimi ponašalo, obličja pa takega, kakeršne so nekđaj prihajale k Paridu boginje, da sodi o njih lepoti — naj ne čujejo, da jih imenujem. ¹⁰⁾ — Nesrečnica! Kakšne misli vender imaš, da greješ svoj stol. ¹¹⁾ Ostarela bodeš neopaženo, in pepel uniči cvet tvoje dóbe. ¹²⁾ Obrni se drugam in izpremeni svoje mišljenje vsaj za dva tri dni in vesela pristopi k drugemu prijatelju. Ladja, ki se opira samó na jedno sidro, ni čvrsto pritrjena. ¹³⁾ Kadar pa pride ona, ¹⁴⁾ božanstev najjača

¹⁾ »Bog med ljudmi« je pregovor, ki znači nekaj redkega, nenavadnega.

²⁾ Mojire, μοίρα = sojenice.

³⁾ Senca, t. j. smrt.

⁴⁾ T. j. on uživa drugo ljubezen.

⁵⁾ N. Afrodite. »Hram Afrodite« pa znači »veselja raj«.

⁶⁾ Ptolemaja Filadelfa ter sestre in žene njegove Arzinoje.

⁷⁾ Ptolemaj Dobrotvor (Euergetes) od leta 243. do leta 221. pr. Kr., ali pa Ptolemaj Bratoljub od leta 283. do 246.

⁸⁾ V aleksandrijskem muzeji so uživali zaslužni književniki časten žitek. Muzej je bil središče znanosti in obrazovanosti.

⁹⁾ Kora ali Persephona, hči Hadova in Demetrina.

¹⁰⁾ Tudi pri Grkih se niso smela imena božanstev izrekati po nepotrebnem.

¹¹⁾ »Stol greti« pomenja v pregovoru, kar pri nas »za pečjo sedeti«.

¹²⁾ Mladost je plameč ogenj, starost pa je ugasel pepel.

¹³⁾ Ako se ji jeden ljubimec izneveri, ostane ji drugi.

¹⁴⁾ N. smrt.

— nihče je ne vzbujaj — očitala si bodeš sama;¹⁾ ljut vihar pa se mnogokrat vzdigne kar ob jasnem nebu, in nihče ne vé, kaj bode z nami, zakaj človeško življenje je nestalno.

Metriha. Kaj hočeš torej?

Gilida. Ni li kdo v najini bližini?

Metriha. Nikdo.

Gilida. Poslušaj torej, s káko prošnjo sem prišla do tebe semkaj. Gril,²⁾ sin Matahinin, hčere Patajkionove, ki je petkrat darila dobil — v Pitonu³⁾ kot deček, v Korintu dvakrat zmagavši (mladeniče), katerim je baš prodirala brada; dvakrat pa je podrl s pestmi možake v Pizi — mož pošteno bogat, ki (pa vender) ne bi meknil⁴⁾ slamice s tal, Kitére⁵⁾ mi, še nedotaknjen pečat,⁶⁾ ugledal te je pri procesiji misenski,⁷⁾ drob se mu je vzburil, in ljubezen mu je ubola srce. Sedaj pa, dete moje, ne zapusti več moje hiše, nego mi plače, kliče tvoje ime in umira od ljubezni. Ali dete moje, Metriha, stóri samó ta jedni grešek, podaj se boginji,⁸⁾ da te neopažena ne zasači starost. In dvakrat, o draga, povrne se ti, kar storiš ugodnega. Plačilo dobodeš večje, negoli misliš; premisli se, slušaj me, jaz te ljubim, takó mi mojir!

Metriha. Gilida, beli lasje otopé um. A, takó mi povratka Mandrijevega in drage Demetre, od druge ženske jaz tega ne bi bila rada čula, nego bi jo bila naučila hromo hrome pesmi peti in moj prag sovražiti.⁹⁾ Ti pa, draga, ne pridi nikdar več s táko stvarjó k meni; besede pa, ki pristojé mlinarskim deklam,¹⁰⁾ govóri mladenkam,

1) Svojo brezpametnost, da nisi uživala mladosti.

2) Γρίλλος ὁ Ματακίωνος τῆς Πατακίου.

3) »Pythia«, bile so igre na čast Apolonu, katere so se vršile sredi meseca avgusta vsakih pet let v »Pythou« blizu Delfov; sicer pa so se take igre pod istim imenom vršile tudi v mnogih drugih mestih, sosebo v Aziji in na otokih azijskih. Mogoče, da ima Heronda take igre v mislih. Istemske igre pri Korintu so bile na čast Pozejdonu. Vršile so se vsako tretje leto v poletji, tako da so se slavile v istem roku istemske igre po dvakrat, pitske in olimpske (v Pizi) po jedenkrat. Razven teh so imeli Grki v čisljih tudi nemejske igre v Argolidi. Zmagalci v teh igrah so uživali povsod velikanski ugled.

4) T. j. ob vsi svoji slavi je dobrodušen človek.

5) Kitéra, priimek Afroditi, po otoku »Kythera« imenovanem.

6) T. j. on je nedolžen, njega se ljubav dosedaj še ni lotila.

7) Misa, nekako podzemeljsko božanstvo, ki se imenuje poleg Iside, Kore in drugih boginj.

8) T. j. Afroditi.

9) T. j., bila bi jo natepla tako, da bi ohromela (prim. nem. lahm schlagen) in primerno hromcu stokala ter ne prišla več do mojega praga.

10) Mlinarske dekline so bile v starem veku na slabem glasu.

Metriho pa, hčer Pitejevo, pústi, naj greje svoj stol. Mandriju se pač nihče ne bode smijal.¹⁾ Pa ljudje pravijo, da Gilida ne mara takih besedij. Tresa, operi črni vrč, odmeri tri poliče suhega vina, naškropi vode in daj obilo piti. Ná! Gilida, pij!²⁾

Gilida. Daj! Saj res nisem prišla, da bi te pregovorila, nego zaradi praznikov.³⁾

Metriha. Zató si, Gilida, pokusila najboljšega.

Gilida. Naj ti ga mnogo teče iz tvoje stiskalnice. Demetre mi, Metrihino vino je sladko. Slajšega vina Gilida še ni pila nikdar. Ti pa zdravstvuj, dete moje in čuvaj se! (Odhajajoč.) Meni pa ostanita mladi Mirtala in Sima,⁴⁾ dokler diše Gilida.

(Dalje prihodnjíč.)

¹⁾ To bi se zgodilo, ako bi ga žena prevarila.

²⁾ Podvodnice so bile na glasu, da rade pijó. Zato velí Metriha naliti suhega vina, a Grki so obično pili vodo, pomešano z manjšim delom vina. — *ἑξήμιστος* = sextarius = 0,547 litra.

³⁾ Morebiti se vrši prizor v dóbi, ko se je jelo novo vino točiti.

⁴⁾ Imeni dveh žensk, pri katerih so bila Gilidina vabila uspešnejša.

Prvi poljub.

Izmed sveč medló-brlečih
Snežno-čist obraz bledí,
V gredi mladih cvetk dehtečih
Pevce mladolet leží.

Prazno krog njegove krste,
Malokdó prišel kropit,
Niso vrele dolge vrste
Sèm za pevcem se solžit.

Jedna tudi prišla gledat —
Jedni dalo ni mirú,
Da je stekla mu povedat,
Kaj je vžila zanj jadú.

Med cvetice stopi tožna
Nagne čezenj se lahnó
Ter pritisne ustna rožna
K mrzlim ustnicam gorkó.

Deklica je odhitela,
Dušo ji razvnela strast —
Z usten pa je še žarela
Prvega poljuba slast.

Izmed sveč medló-brlečih
Snežno-čist obraz bledí,
V gredi mladih cvetk dehtečih
Pevce mladolet leží.

J. Š.

Obljuba.

Povest iz národnega življenja. Spisala Pavlina Pajkova.

I.

Bilo je deževnega popoldne koncem meseca vinotoka. Goste megle so se vlačile po vasi; vse je bilo tiho, samó časih se je čulo zateglo lajanje ali pa grdo krokanje lačnih vran, ki so pobirale po vrtilih in poljih ostanke jesenskih sadov.

Na pragu ubožne kočé stojí žena srednjih let. Vidno v skrbéh se ozira po samotni cesti, dočim se ji čita nemir in žalost z zamišljenega obraza. V naročaji drži dete, ki šteje šele nekaj mesecev; nje krila se drži majhen deček v dolgih nerodnih hlačicah.

Žena čaka njega, svojega možá, ki je bil že teden dnij z doma. Šel je iskat dela, ker je že pred več nego mesecem dnij izgubil službo v tvornici, kamor je zahajal že blizu dvajset let in kjer je služil dovolj záse in družino svojo. — Zaprli so tvornico zaradi neugodnega denarnega razmerja, in nad sto ljudij je nenadoma izgubilo vsakdanji kruh. To pa v najhujših mesecih, pod zimo, ko so potrebšćine najsilnejše in zaslužek najtesnejši! Zli dnevi so nastopili ubogi družini. Oče je iskal najprej zaslužka v domači vasi, toda ker delo ni bilo stalno, v hiši pa je moral biti vsak dan živež, najsi najubožnejši, spoznal je, da mora drugje dobiti pomoči, sicer mu onemore rodbina. Ta je štela razven njega in žene pet otrók. In potrtega srca, ali zaupajoč v previdnost božjo, spremljan po najgorših željah in molitvah svojih ljubljencev, odpravil se je z doma, kam, tega niti sam ni vedel.

Teden je že prešel od tega, teden poln muk za ženo, katera je v mislih vedno spremljala možá, pri hiši pa v tem pogrešala najpotebnejših stvari.

»Kje bi bil sedaj Tone?« vzdihala je premnogokrat. Pisma ni, denarja ni, kakor je obetal, da bode poslal domov prvi svoj zaslužek. In tudi njega ni! Otroci pa gladujejo, dolgovi narastajo, saj je v tem tednu jemala vse na up: kruh, moko, zabelo! Vedela je, da takó ne more dalje. Prodajalka je včeraj godrnjala, češ, da tudi ne krade blagá in da tudi ničesar ne dobiva brez denarja; danes ji še hoče dati na up, jutri ne več.

Jutri ne več? — Ali naj potem otroci umró od gládú? Ali naj gré ž njimi prosit milošćine? — Tega bi ne prebila; umrla bi od

sramote. — Ali naj pošlje otroke same? Ob takem vremeni? — Groza jo izpreletuje. Še jedenkrat se ozrè po cesti, ali ne prihaja že njen Tone. Saj mora priti! Obetal je, ako ne pošlje v tednu dnij kàj denarja, tedaj pride sam. Toda žive duše ni videti daleč na okrog; čuti ni drugega nego dolgočasno kapljanje debelih dežnih kapelj.

Zdajci se zgane. Ko bi se mu bilo kàj pripetilo? — »Bog, usmili se nedolžnih otrók!« vzdihne, in srce ji za trenutek zastane ob tej strašni misli.

Dež rosí detetu v lice, da zajoka. Žena se vzdrami. Tesneje pritisne dete k sebi, obriše mu mokro lice in se vrne v hišo.

Tam za mizo se kuja osemletni Andrejček. Ako ne dobi čitanke in pisanke, kakó naj jutri prinese nalogo strogemu učitelju?

»Naj pridejo oče,« vzdihne mati kakor v sanjah, »jaz nimam denarja, da bi ti kàj kupila.«

»Mama, zakaj jemo sedaj zgolj suh krompir, ne pa v mleku kuhanega in zabeljenega kakor prej?« vpraša štiriletna Katrica očitaje. Ravno je Cilka, najstarejša izmed otrók, olupila krompir in ga za večerjo postavila na mizo.

»Je li, mamica,« nadaljuje dekletce, ker ji nihče ne odgovorí, in dobrikaje pogladi velo lice materino, »kadar se oče vrnejo, bomo zopet vsi veseli in tedaj dobimo tudi mleka? Mleko pijem takó rada!«

Mati hoče nekaj odgovoriti, toda glas ji umrè; iz težka zaduší solze. Samó z glavo prikima in razdelí krompir med otroke. »Da bi vam teknil! To je zadnji, katerega imamo!« pravi zamolklo.

Cilka se strese. »Zadnji?« vpraša prestrašena. »In ko bi oče nadoma prišli in bi bili gladni, kaj bi jim dali?«

»Sam Bog vé,« vzdihne mati.

Cilka se zamisli in dasi gladna, niti se ne dotakne oskromne jedí. Nató vstane, vzame lonec s police in položí vanj svoj delež.

»Hranim za očeta,« pravi žalostna; »danes res kàr nič nisem lačna.« Toda nehoté odkrije takoj blágo svojo laž. Skrivoma gré trebit krompirjeve olupke, ali bi še kàj našla na njih.

Ko Andrejček to zapazi, pokliče Cilko in pravi z negotovim glasom: »Ná, pojej jednega mojih krompirjev, danes tudi jaz nisem kàj lačen.«

»Cilka ne smé biti lačna!« zakliče jokaje Katrica in ponudi sestri najdebelejši svoj krompir.

»Jaz dam tudi jednega,« zajeca Mihec in ko močno ugrizne v najmanjšega svojih krompirjev, ponudi sestri ostali košček.

Mati gleda nepopisno ljubeče na blagočutne svoje otroke in se natihoma joče. »Kadar je sila največja, pravijo, da je Tvoja pomoč najbližja! Bog, ne zapústi nas! Daj nam danes naš vsakdanji kruh!« Takó moli sama v sebi.

II.

Vrata zaškripljejo, težki koraki se zaslišijo v veži. Vsi se obrnejo proti durim, in kakor iz jednega grla zazveni veseli vzklík: »Očka, očka!«

Ali veselja glas zdajci vsakomur zamrè na ustnih. To ni óni oče in mož, ki se je vselej nasmehoma vračal domov s težkega vsakdanjega dela! Le malokdaj je na očetovem obrazu družina ugledala óna znamenja, ki bi bila lahko takisto znak brezupa kakor togote, bolesi. Kadar pa so se prikazala, strepetali so vsi, ker so vedeli, da je oče zèl v strastéh.

Stopivši v hišo, vrže oče klobuk na mizo, ne da bi koga pozdravil, in vpraša žarečih očij in z razjarjenim glasom: »Ali dobim kaj večerje?«

Bilo je, kakor da je šele pred nekaj ur šel iz hiše in prišel sedaj k večerji domov. Oče in mož, ki je bil dolgih deset dnij z doma, navadno ne vprašuje najprej po jedi, kadar se vrne, temveč po družini svoji.

Žena, ki ravno povija dete, stoji od osuplosti in strahú kakor okamenela. Slutila je, da je bil možev pot zastonj. Kdor nepričakovano dobí smrtni udarec, ne začuti prvi trenutek posebnih bolečin, samó omamljen je. Jednako se je godilo nji. Nje misli se zmedejo; ničesar ne čuti in ne misli, ne more se niti geniti, nikar da bi mu odgovorila. Ali je res ta mož, ki sedí ondu brezupen in togoten, dobri njen Tone, skrbni oče nje otrók? —

Otroci se preplašeni spogledujejo, samó Cilke ni minila hrabrost. Hitro skoči k ognjišču, vzame lonec krompirja, katerega je prihranila očetu, in ga postavi prédenj. »Očka, malo je sicer večerje,« pravi boječe, »toda če ste lačni, teknila vam bode venderle. Takó upáli ste!«

Oče seže urno po krompir in ga zdajci pojé. Obraz se mu nekoliko upokojí.

»Ali ste pa, otroci, nocoj tudi že večerjali? — In ti, Meta, ti me niti ne pozdraviš?« vpraša zasopel in se željno ozrè na ženo.

Žena se zgane. Dete položí v zibelko in se mu približa.

»Tone,« deje sočutno, »kakšen pa si? Zeló si moral trpeti!«

»Grozno, in — zastonj!« Zdajci vstane in pritisne pestí ob sence, kakor dela brezupen, človek.

»Moj Bog, kaj bode z nami?« zastoče uboga žena.

Tone hodi dolgih korakov po kuhinji. »Ne jokaj se,« velí razdražen, »saj veš, da ne maram solz.«

»Ne kriči takó!« prosi ona preplašena, »otroke prestrašiš. Povej rajši, ali si prinesel kaj denarja? Nihče nam ne bode dajal več na up.«

»Ti kričiš, ne jaz,« vzkríkne sedaj on, in oči mu zagoré od brezupa in jeze. — »Denarja naj bi bil prinesel? Kje naj bi ga bil vzel? Niti krasti bi ga ne bil mogel, tudi ko bi bil hotel, ker v teh desetih dneh nisem videl niti beliča. Glej, prazen, prazen, prazen!« vzklíkne ves divji, dočim obrača žep za žepom.

Otroci glasno zajokajo; najmanjši se skrijejo pod mizo, ker se bojé očeta.

»Bog, pomagaj njemu in meni! Daj mi moč prebiti toliko gorjé; moči mi pešajo — razum mi zastaja!« . . . moli mati sklenjenih rok. Tone obstane, nasloni se na steno in upehan zamiží.

Ona se mu boječe približa. »Tone«, povzame z negotovim glasom in mu položi roko na rame — »Tone, povej vender, kakó se ti je godilo?«

»Pústi me,« zamrmrá on, toda glas mu ni več takó trd.

Žena se ohrabrí. »Tonček,« deje mehko in mu pogladi zmršene lasé, »kaj ne, dela nisi dobil, zapodili so te, menda celó razžalili? Zató si takó hud! Povej, povej mi vse, naj zvem najhujše, rajši nego da te gledam takega.«

»Spomladi naj si poiščem dela, pravili so mi povsod,« pravi mož kakor sam sebi; »takrat bode zaslužka dovolj. Zima je predraga, da bi zastonj redili človeka. Spomladi, ali si me čula, Meta? Haha! V tem pa lahko vsi umremo od gladú!«

Rekši si zgrebe lice v dlani, da bi zakril solze, ki mu silijo v oči. Besnost ga mineva čimdalje bolj, zakaj lepo in sočutno ravnanje njegove žene mu je utešilo razburjeno dušo.

»In kaj misliš početi? S čim naj si opomoremo do pomladi?« vpraša žena vzdihujé in ga vznemirjena gleda.

»Gledal bodem dobiti toliko denarja, da odpotujem do Dunaja; ondu bi pekel kostanj in jabolka. Pravijo, da nekateri tam prislužijo prav lepega denarja,« odgovorí on bolestnó. Rekši pa si ne upa pogledati ženi v obraz. Vedel je predobro, kakšen udarec ji zadá ta načrt.

»Da bi že zopet šel od nas, sedaj, v največji stiski?« zavzame se Meta. »Da bi zopet sama prebila takó grozne dneve strahú in negotovosti kakor ta teden?«

»Očka, nikar ne hodite več od nas!« vzklikne Cilka iskreno in se približa očetu. »Takó žalostno je bilo, ko vas ni bilo; mama so vedno jokali. Poiščite si tu dela, saj ga je dovolj! Očka, ko bi prosili žagarja, da bi vam dal kaj zaslužka? Njegova dekla je povedala danes pri prodajalki, da mu je delavec hudo obolel; ko bi ga vi nadomeščali, vsaj dokler ne ozdravi? Pomagano bi nam bilo takoj; ljubi Bog pa bi vam že preskrbel drugje stalnega zaslužka.« — Takó beseduje mlado, še pred nekaj dnevi otročje deklè. Toda sedaj ni bila več otročja; kár čez noč se je izpremenila v resno skrbno deklico. Nesreča, ki je zadela hišo, trpljenje poslednje dóbe — oboje je pospešilo godnost nje duše.

»Žagar? Bogati Gašper? — Pravega si zadela!« poroga se oče. »Gašper je moj najhujši sovražnik že izza mlada. Še prav veselilo ga bode, ko zvè, da nam je hudo.«

»Za Bóga, mama, kaj pa vam je?« zakliče Cilka prestrašena, zapazivši mater omahujočo. Ali predno še ji prihití na pomoč, zgrudila se je na tla.

Žalost in strah zadnjega časa, pobitost zaradi brezuspešnega truda svojega možá, groza prihodnosti, glad in sočutje do rodbine, vse to ji je porušilo poslednje moči.

»Nesreča ne pride nikdar sama!« misli si ubogi mož ves zdvojen, ko dvigne nezavestno Meto, da jo položí na postelj. Še tega udarca je trebalo, bolezní v hiši! Sedaj je kupa bridkosti prepolna. In ko jo vidi takó blede in nepremično, kakor bi bila mrtva, krči se mu srce, kakor bi kdo z ledeno roko grabil po njem. Zgrudi se tudi on poleg zveste družice in zajoče kakor dete. »Bog, zakaj toliko gorjá? — Kaj smo zakrivili, da nas takó obsiplješ z nadlogami? Gospod, otmí me najhujšega, najpogubnejšega zlega, otmí me brezupnosti!«

(Dalje prihodnjič.)

Po pogrebu.

Zložil J. Stritar.

Možjé in žene, sosedje zbrani!
 Bog živi vas in zdrave ohrani,
 Povrni vam, kar ste mi storili,
 Da ste mi otroka k pogrebu spremili.
 Za mizo zdaj pri kozarci sedimo,
 Da malo o ranjkem govorimo. —
 Vi gledate, češ, kako sem zgovoren,
 Navadno tako molčeč in okoren;
 Pač mislite si, možjé in žene,
 Da govori »dolenjec« iz mene;
 On mi razvozlal je jezik — káli. —
 — Otroka torej smo pokopali!
 Nesreča to rês ni Bog vé kaka;
 Kaj pa ga je čakalo siromaka?
 Trpljenja mernik pa merica vžitka,
 Šest dnî ubijanja, en dan počitka.
 Zemljé bi košček, siromaštva obilo
 Sirota biló po meni dobilo.
 Tam gori prejel je delež bolji,
 Zgodilo se je po božji volji. —
 — Res, bil je Martinek moj edini,
 Ispolnil bi bil o svetem Martini
 Dvanajsto leto, pa kaj se hoče,
 Prej vzel ga je k sebi nebeški oče!
 Tá stari Kožar ga ni bil vreden. —
 Kako sem nocoj gostobeseden!
 Hej, vina gori, vse mene bolelo!
 Saj zdaj me ne bo nič več skrbelo;
 Sam, sam sem kakor parobek na polji!
 Todà ne upiraj se božji volji!
 Nosilo se bo že kako do jame.
 Predober je bil, pregospoški zame. —
 Umrla je mati mu, meni družica,
 Bog daj ji dobro! pridna ženica!
 V en jarem vklenjena sva se trudila,
 Veliko delala, menj govorila!
 Tako se sirota ubija in trudi,
 Naposled opeša in se zgrudi;
 In nesli smo jo, vi ste jo spremili,
 V počitek! — Možjé, ne boste pili? —
 Poznali ste jo, in vendar je niste,
 Té pridne roke, té duše čiste!

Le ena napaka jo je kazila:
 Premehka, záme premehka je bila;
 Siroti je, kakor lačnemu hleba,
 Besede prijazne bilo potreba.
 Prijazna beseda ni meni dana,
 Kaj hočeš od takega telebana?
 Izkreše se iskra iz kremena,
 A moja duša je kakor jeklena! —
 In vendar nisem človek hudoben,
 Le grčav, oduren sem in puščoben.
 Rad sem jo imel, prav rad, po svoje,
 Pa reci krokarju, naj zapoje! —
 Zašel sem; jaz nisem vajen vina —
 O nji sem govoril, pozabil sina. —
 Nji bilo je sirota podobno!
 Prešibko, preméhko, v kostéh predrobno!
 In pa, to vam se bo čudno zdelo —
 Očeta, mene je rado imelo. —
 Ko prvo noč samá sva ležala —
 Jaz v stranski izbi — ležala, ne spala —
 Vznak ležal sem, vse tiho po hiši,
 Le ure na steni tik ták se sliši —
 Kar čutim, kako se nekaj plazi,
 Pa méhko pogladi me po obrazu
 Ter pravi: »Tiho bodite, oče,
 Takó rad vas imám!« pa se zajoče,
 Jaz pa, kaj menite, káj sem storil?
 Lepo prijazno mu odgovoril?
 Vrag vedi, kaj mi je šinilo v glávo?
 »Spát, spát!« velim mu trdó, hripávo.
 Pa gré sirota in ihtí in stoka.
 Tako sem od sebe pognal otroka!
 Za njim sem hotel, prepozno je bilo,
 Ne vé, kaj mi je vstati branilo.
 Ko bi nocoj mi prišel, ponoči — —!
 Nù, nù! — prav, sosed, le mi natoči! —
 — Čez nekaj časa po smrti njeni,
 Na posteljo me je vrglo v jeseni.
 Nič ni me kaj posebno bolelo,
 In vendar me je dobro imelo!
 Kaj vem, kako se bolezní pravi?
 Vročina huda, sosebno v glavi,

Železo razbeljeno lice in čélo,
 Pa čudno se mi je po glavi blélo.
 Zavreli so bili mi, menim, možgani.
 In kdo mi je bil ves čas na strani?
 Martinek sam; odkar sem legel,
 Da sem okreval, on mi je stregel;
 Prestiljal mi je in zrahljaval zglavje —
 Ne tista pijača, on dal mi je zdravje.
 Ročica njegova mi čelo hladila
 In strup bolezní iz mene je pila.
 Pa tudi v hlevu kravica Čada
 Trpela ves čas ni žeje ne glada.
 Bil je gospodar, gospodinja in dekla. —
 Bolezen se je vlekla in vlekla;
 Napósled okrevam. Vstal sem spomladi,
 Suh in ščetinast po lici in bradi.
 Iz postelje jaz — pa on se zgrudi!
 Težkó je sópel v vročini hudi,
 Žehtélo mu je čelo in lice,
 Zgolj kost in koža so bile ročice.

Pa tiho je sirota ležalo,
 Celo na smeh se je časi držalo.
 Zdravnik je dejal, da je malo upa,
 Od mene se bil je nalezel strupa.
 V nedeljo, lep dan, saj veste! veseli
 Po drevji na vrtu so ščinkovci peli —
 Popoldne ob treh se ura ustavi,
 »Nič dobrega!« šlo mi je po glavi.
 Kar me pokličé; vprašam, kaj hoče.
 »Jaz grem zdaj k materi, z bogom, oče,
 Pa ne pozabite naju!« mi reče;
 Na čelo mi mrzel pot priteče. —
 V naročaj ga vzamem, on lice mi gladi:
 »Saj vendar me imate malo radi«,
 S težavo reče; nató mu omahne
 Glavica trudna in zadnjič dahue! — —
 — Curljá mi nekaj po lici doli,
 Pa naj, do zdaj mi ni še nikoli! —
 Ljudje, potrpljenje imejte z mano! — —
 Na zdravje! Bog živi družbo zbrano!

Iz domače zgodovine.

Piše Ivan Vrhovec.

II.

Jeden krajcar hišnega davka.

(Konec.)

Pripovedovalo se je v zadnji »Zvonovi« številki, kakó srčni in svojemu vladarju zvesti so bili Ljubljánčani in kakšno milost jim je zató izkazal cesar Friderik IV. Plačevali so le po jeden krajcar davka; dejali so mu patidenk. Patidenk pa so imenovali tudi vse davka oproščene hiše same, njive, travnike in vrte, sploh vse, kar je leta 1442. pripadalo ónim hišam. Patidenška pravica je bila tesno zvezana s hišo in zemljiščem ter je prehajala od očeta na sina; tudi ni preminila, če je kdo hišo ali zemljišče prodal komurkoli, najsi celó nemeščanu, plemenitniku ali duhovniku. Kupec je kupil s takšno hišo tudi nje sloboščino.

Ali te milosti so bile deležne samó tiste hiše, ki so stale že leta 1442.. Vse pozneje sezidane so morale plačevati hišni davek in lau-

demij kakor po drugih mestih. Zató lahko rečemo, da se ni opustila nikdar nobena taka hiša. Če je pogorela ali se podirala in je nje gospodar ni mogel ali ni hotel popraviti ter iz nova sezidati, kupil jo je rad vsakdo, ker je bila prosta davkov. Seveda so jih v stoletjih mnogo podrli do tal, vendar pa so vsako zopet sezidali, ker je nova hiša, sezidana na mestu stare in podrte, bila zopet patidenk. Zatorej ni misliti, da bi se bila kdaj opustila patidenk-hiša, dokler je veljal cesarja Friderika IV. privilegij o patidenkih.

Veljal pa je do časov Marije Terezije, do leta 1752. To leto so ga razveljavili, zakaj srednjeveške predpravice in posebnosti se niso več ujemale z načeli, po katerih so takrat Avstrijo preustrojali prav do živega. Novodobna sistema ni poznala izjeme pri plačevanju davkov; takó je pogoltnila razven mnogih drugih sloboščin tudi ljubljanski patidenk. Leta 1751. so ga prinesli Ljubljančani zadnjikrat v mestno hišo. Če se jim je dalo za patidenk kaj odškodnine, ne vem. Pač pa so pri gosposkah tudi še pozneje, še po letu 1751., hiše in vrte z nekdanjo patidenško pravico ločili od hiš in zemljišč, pri katerih ni bilo te pravice. Bile so namreč tudi po letu 1751. še proste 10. vinarja, t. j. procentualne pristojbine. To je bila bržkone vsa odškodnina za nekdanji patidenk.

Ker torej tudi po letu 1751. niso bili patidenki popolnoma brez pomena, imeli so jih pri magistratu natanko zapisane in shranjene ter so skrbno pazili, da se v to število niso vrinile hiše, ki niso bile patidenk, katerih torej leta 1442. še ni bilo, ampak so se sezidale šele pozneje.

Izvestno bi bilo prav zanimljivo zvedeti, koliko je bilo leta 1442. v Ljubljani hiš.

Odgovor temu vprašanju nam je ohranil srečen slučaj. Leta 1783. je hotela namreč višja gosposka ob neki prav neprijetni priliki zvedeti od magistrata, koliko je v Ljubljani pravih meščanskih hiš. Magistrat je odgovoril, da temu prav lahko ustreže, zakaj zabeleženo ima, in sicer jako natanko, katere hiše so patidenk in katere ne, drugače povedano, katere so stale že leta 1442. in katere so se sezidale šele pozneje. Dostavil je še, da so te hiše ostale patidenk, najsi so prešle morda v svojino človeku, ki ni bil podložen mestu. Rekel je: »Denn es gibt auf dem städ. Grunde zweierlei Häuser, die einen sind von allen obrigkeitlichen Gaben frei ausser 1 kr., welchen sie unter dem Namen Patidenk zu reichen haben. Diese Befreiung sollen die Bürger unter Kaiser Friedrich IV. wegen erwiesener besondern Treue und Tapferkeit erhalten haben. Sie werden Patidenkhäuser genannt.

Jene Häuser aber, welche nach jener Gelegenheit gebaut worden, sind den gewöhnlichen grundobrigkeitlichen Gaben unterworfen. Von den Patidenkhäusern sind mit der Zeit viele in die Hände solcher Besitzer gekommen, welche keine Bürger, sondern zum Theil Adelige, zum Theil andern Standes sind. Diese kommen also alle nach unserem Ausweis in Anschlag.¹⁾

In kot take hiše, stoječe že leta 1442., imenoval je magistrat hiše, ki so imele takrat (leta 1783.) številke: 65.—123., 140.—161., 169.—218., 223.—225., 228.—256., 261., 264., 266.—271., 273.—275., 277.—278., 281., 283.—289., 292., 315.—316., 322., 338., 342., 345. do 355.

Kje, v katerih ulicah, na katerih trgih pa stojé te hiše dandanes in kakšne številke imajo? — Temu vprašanju odgovoriti je jako težko; zakaj hiše so od leta 1770. do danes svoje številke izpremenile že štirikrat. Prvič se je namreč številjenje hiš v Ljubljani uvedlo leta 1770.; prej so jih imenovali po gospodarjih, starih priimkih ali drugih posebnostih ali pa so njih ležo opisovali celó kaj obsirno in neokretno, n. pr.: „Luka Minišič je prodal hišo v Rožnih ulicah na oglu, kjer se gré k šentjakovski cerkvi.“ (Gerichtsprotokoll 1517.—1530.)

Hišne številke se vidijo prav preprosta stvar, in človek ne bi mislil, da je moralo miniti malone 1800 let po Kr., predno so izobraženi národje dospeli do hišnih števil; izumili so smodnik in tiskarstvo, odkrili parno moč in najbistroumnejše mašine prej, nego hišne številke!

Ker so ljubljanske hiše od leta 1770., torej v primerno kratkem času, izpremenile svoje številke že štirikrat, zató mi vsakdo rad veruje, da je danes silno težko dognati, kakšne številke so imele ob prvem številjenji leta 1770. Ker pa je to za podrobno lokalno zgodovino ljubljanskega mesta in marsikdaj tudi za zgodovino kranjsko sploh jako važno, bavim se s tem vprašanjem že več let ter sem nabral o njem iz neštevilnih aktov toliko podatkov, da malone vsaki ljubljanski hiši lahko pritisnem nje prvotno številko na čelo. Ali to razpravljanje bi bilo za „Zvonove“ čitatelje venderle predolgočasno; zató ga objavim drugje. Tukaj bodem na podlagi svojih raziskavanj samó povedal, katere sedanjih ljubljanskih hiš so bile nekđaj patidenk.

V ónem zapisku, katerega je magistrat predložil višji gosposki, dejal je, da so bile patidenk najprej hiše št. 65.—123.; posrečilo se mi je dognati, da so stale v okolici šentjakovske cerkve. Od teh hiš jih je že leta 1774. izginilo devet; pogorele so o velikem požaru tega

¹⁾ Mestni arhiv.

leta, ki je v šentjakobskem delu uničil 58 hiš, med njimi tudi vsa jezuitska poslopja in šentjakobsko cerkev, ónostran Ljubljane v Krakovem pa 51 hiš; to je, vse to predmestje. Izmed hiš, pogorelih v mestu, ni se jih devet nič več sezidalo, ampak podrli so jih do tal. To so bile hiše št. 65.—70., ki so stale tam, kjer je dandanes Virantov vrt. Št. 94.—96. so bila tri jezuitska poslopja: samostan in dva seminarja. Tudi teh niso več sezidali, ampak napravili so na njih mestu sedanji Šentjakobski trg. Šentjakobski cerkvi nasproti, v sedanjih Zvezdarskih ulicah, stale so št. 71.—81., grofa Blagaja hiša je imela številko 80., reduta 82. in 83., od redute do ogla Hrenovih ulic so stale v Florijanskih ulicah hiše št. 82.—93., zadnja, št. 93. je bilo šentjakobsko župnišče. Št. 97. je imel Zatiški dvor, sedanje deželno sodišče; odtod pa do Čevljarskega ali sedanjega Hradeckega mostú so stale po Starem trgu proti Ljubljani št. 98.—114. Tranča je imela št. 116. Odtod pa je preskočila št. 116. na Karlovška vrata pod Samasso; št. 117.—123. so bile hiše med Karlovškimi vrati in cerkvijo Sv. Florijana.¹⁾

Vse doslej navedene hiše št. 65.—123. so bile patidenk-hiše; patidenk pa niso bile št. 123.—142. Stale so na pobočji ljubljanskega Gradu nad Sv. Florijanom, na Rebrí in na Gradu samem. Št. 128. je bila stalno krvnikovo bivališče, št. 129.—134. so bila poslopja na Gradu, in sicer: Grad sam (št. 132.), stražnikov stolp na Gradu (št. 130.); trije stolpi za smodnik (št. 130., 131. in 134.), pa stolp (št. 133.), na katerem so godli Ljubljančanom v zabavo godci, plačevani iz mestne blagajnice. S št. 143. na oglu Florijanskih ulic in ceste na Grad pa so se zopet pričele patidenk-hiše. S št. 160. si prišel do ulic, ki držé s Starega trga na Reber, kjer so bile št. 161. do 168. Tudi te hiše na Rebrí niso bile patidenk, pač pa zopet hiše na Starem trgu št. 169.—179. Št. 180. je bila prva hiša na Velikem trgu; za njo so se vrstile po Velikem trgu, Pred škofijo, po sedanjem Francovem nasipu in njega stranskih ulicah št. 180.—282. Št. 282. je imela hiša tik Tranče; bila je zadnja na tej strani Ljubljane.

Vse te hiše so bile patidenki, razven frančiškanskega samostana, sedanje gimnazije, bogoslovnega poslopja, škofije, 7 hiš za Zidom (na sedanjem Francovem nasipu) in poslopja kostanjeviškega samostana, Landstrasserhof zvanega. Da frančiškanski samostan, škofija in kostanjeviški dvor niso bili patidenki, to je očito; bila so cerkvena poslopja, torej ne mestu podložna; zató tudi niso uživala mestnih slobodčin.

¹⁾ Gledé na topografijo stare Ljubljane opozarjam č. bralca na svojo knjigo: »Die wohllöbl. Hauptstadt Laibach« — najsi se kdo spotakne ob tem-le citatu.

Škofija stoji deloma pač tam, kjer so stale do leta 1536. tri meščanske patidenk-hiše. Toda ker se je magistrat škofu Kacijanarju na ljubo odpovedal kot mestna gosposka svojim pravicam do škofijskega poslopja, prestala je škofiji tudi patidenška sloboščina. Bogoslovno poslopje pa se je sezidalo šele med letom 1708.—1714., torej ni moglo biti patidenk. Prav takó je bilo bržkone s sosednimi hišami za Zidom.

Težko pa je povedati, zakaj niso bile patidenk hiše s št. 1.—65. in vse hiše na Rebri, št. 123.—142. in št. 161.—168. Št. 1.—65. so bile v Hrenovih, Rožnih in Žabjih ulicah pa na Žabjaku. Da bi teh in hiš na Rebri leta 1442. še ne bilo, ko so vendar že bile Florijanove ulice? To nikakor ni mogoče! Kaj pa, ko bi se prebivalci v tem konci ljubljanskega mesta ne bili kazali takó zvestih kakor drugi meščani? Kaj, ko bi se jim zaradi tega ne bi bila podelila patidenk-pravica? Sicer ne kaže, da bi se spuščali v kombinacije, vendar bodi ob tej priliki povedano, da se je nekaj podobnega godilo tukaj leta 1813., ko so Avstrijanci izganjali Francoze iz Ljubljane. Francoska vojska se je bila umeknila iz Ljubljane in nje okolice že dné 28. septembra, pustila pa je na ljubljanskem Gradu kakih dvesto ali tristo móž posadke, katero so Avstrijanci dné 30. septembra z Golovca napadali kár najsilneje. Dasi je bila že vsa Ljubljana v avstrijski oblasti, vendar se francoska posadka ni podala. Držala se je do dné 5. oktobra. Ko pa je videla, da francoske vojske ne bode nazaj, podala se je ob jedni popoldne generalu Fölseisu. Za obleganja se je Fölseisu povedalo, da nosijo ponoči francoski posadki iz nekaterih hiš vsakovrstnega živeža na Grad in da se ljudje na Rebri in Starem trgu skozi okna, obrnjena proti Gradu, po raznih znamenjih z lučjo dogovarjajo s posadko. Zató je ukazal zazidati vsa okna in vse izhode zadi za hišami z vrtov ali dvorišč na Grad. Ker pa je bilo mnogo hiš, ki se dobivale svetlobo samó skozi ta okna, morali so se njih prebivalci izseliti. Dalje je Fölseis prepovedal pasti živino na Gradu, ker se mu je povedalo, da se tihotapi Francozom celó živina v Grad. Županu je ukazal izbrati šest móž, ki bi gledali na to, da se v hiše na Rebri ne prinaša več živeža, nego ga je ondotnim prebivalcem treba za jeden dan. Vrhu tega je dal razglasiti, da imajo straže povelje, brez razločka ustreliti vsakogar, ki bi se približal Gradu.

Tedanjšega ljubljanskega župana barona Kodelija je to povelje silno osupnilo, ker si ni mogel misliti, da bi imela Ljubljana res take izdajice. Zató je pisal generalu, naj mu imenuje denuncijante, ki so bili toli predrzni ter podtikali ljubljanskim meščanom hudodelstvo, katerega bi bil sposoben le najgrši izmeček ljubljanske občine.

Naznanila o izdajskem vedenju prebivalcev na Rebri pa so prihajala Fölseisu tudi še potem, takó da je za dva dni ukazal izprazniti na Rebri vse hiše, naj so bila njih okna obrnjena proti Gradu ali ne.

Toda župan se je tudi sedaj potegnil za zvestobo Ljubljančanov in je generala opomnil, da so bili Francozje že štiri leta v deželi in da se je na Kranjsko priteplo ž njimi veliko sodrge s Francoskega, Laškega in iz drugih njim podložnih dežel. Če živi izdajalec v mestu, izvestno ni Ljubljančan, ampak kakov takšen pritepenec.

Ali kakor rečeno, ne spuščajmo se v kombinacije; vrnimo se zopet k patidenkom. Ko smo zasledovali hiše po Starem in Vélíkem trgu in njega stranskih ulicah, pokazalo se nam je, da je bilo v Ljubljani tostran Ljubljanice, torej v pravi stari Ljubljani, leta 1770. skoro do pičice toliko hiš, kolikor jih je dandanes, ali celó nekaj več. To priča, kakó stalni so bili v prejšnjih časih črteži tedanjih mest. V 124 letih se v Ljubljani v tem oziru ni do malega nič izpremenilo; jedino, kar je nastalo novega v teh 124 letih, to je Virantov vrt, Šentjakovski trg in trg pred gimnazijo, kjer je do leta 1788. stala frančiškanska cerkev.

Leta 1442. pa je bilo v tistem in sicer najstarejšem delu Ljubljane, ki ga imamo v mislih, celó več hiš, nego jih je danes ali jih je bilo leta 1770.; zakaj na tistem prostoru, kjer so sezidali jezuitski samostan, bilo jih ni do leta 1611. nič menj nego 30. Vse druge ulice in vsi trgi so po svojem črteži taki, kakeršni so bili leta 1770., in kjer stoji danes kaka hiša, stala je tudi že leta 1770. Vse te hiše pa so bile patidenki, torej so stale že leta 1442., in sicer prav takó razvrščene, kakor so dandanes. Pripisovati je to ne le konservativnemu značaju srednjega veka, ampak tudi patidenški sloboščini.

Toda še nekaj drugega se nam pokaže na izprehodu po stari Ljubljani, to namreč, da so denašnje hiše ponajveč tudi prav tolike kakor takrat. Vsak Ljubljančan je izvestno že opazil zanimljivi prikaz, da imajo vse hiše v tem delu Ljubljane, o katerem govorimo, do malega po tri, največ po štiri okna na ulice. Ta posebnost je še ostanek iz srednjega veka.

Poseben zakon je namreč v srednjem veku veleval, da zaradi prepíčlega prostora nobena meščanska hiša ne smé imeti na ulice več oken nego največ tri. Toda v takšni hiši je bilo pač malo prostora, sosebo za trgovce in obrtnike, to pa so bili ljubljanski meščani v srednjem veku vsi. Vender so si znali pomagati! Stavili so ozke, toda visoke hiše ali pa so dvorišča pozidavali, kolikor se je dalo.

Zató so stale hiše s svojo najkrajšo stranjo na cesti, in dalje: zató niso bila slemena njih streh, kakor se to godí pri novih hišah dandanes, vzporedna z ulicami, ampak obrnjena v pravem kotu k njim. Kaj pak, da sta zategadelj imeli dve sosedni hiši isti kap; da pa se je voda s streh lahko odtekala (zakaj žlebov niso imeli), bil je med njima ozek presledek, katerega je opaziti še pri marsikateri hiši, zlasti na Starem trgu. Pri nekaterih hišah je bil ta presledek tolik, da je rabil za skupno vežo ali skupen vhod dveh sosednih hiš. V poznejših časih, osobito v našem stoletju, zazidali so take grde presledke in pridobili hiši še četrto okno; hiše s pet, šest in več okni pa so brez izjeme vse prezidane iz dveh ali celó treh hiš. Tudi to je imel magistrat natančno zapisano. Iz dveh hiš prezidane v jedno so bile že leta 1770. hiše: št. 71. reduta, in več hiš na Starem trgu (št. 171., 174., 177., 178., 195.); št. 116. ali sedanja št. 6. na Starem trgu je bila že izza starodavnih časov večja od drugih; bila je kruharna (Brotkammer), prodajalnica ljubljanskih pekov. Na Vélikem trgu so bile že leta 1770. većinoma vse hiše že predelane iz dveh ali treh (št. 223., 224., 264., 271., 274., 279., 282.); tiste, ki niso bile, imajo še danes samó po tri okna v pročelji. V Florijanskih, Hrenovih in Rožnih ulicah pa se dadó iz dveh hiš prezidane hiše še danes sešteti na prste.

Takó smo dokončali svoj izprehod tostran Ljubljance. Predno pa se poslovimo od tega mestnega dela, recimo še, da je bila toliko velika Ljubljana, ko je oblegal leta 1442. celjski grof Ureh III., to se pravi, samó toliko je je bilo obkoljeno z ozidjem. Ali že takrat se je Ljubljana širila tudi na óno, levo stran Ljubljance. Tam so živeli zunaj mestnega ozidja tik mostú židje, ki jih srednjeveški meščani niso trpeli med seboj. Okolo križevniške cerkve pa se je naseljevalo polagoma kranjsko plemstvo. Leta 1416. je ukazal vojvoda Ernest Železni utrditi in ograditi tudi ta novi del mesta, Novi trg imenovan. Takó je imela Ljubljana dvojen zid, zakaj starega tostran Ljubljance stoječega še dolgo potem niso popolnoma podrli.

Koliko pa je bilo leta 1442. tukaj hiš, ne more se več dognati, ker so jih mnogo pokupili plemenitaši ter jih po več prezidali v jedno. Takó je nastala deželna hiša, takó Knežji dvor i. dr. Leta 1770. je bilo vseh hišnih števil v mestu tostran (na levi) Ljubljance 76, izmed teh pa 25 patidenkov: 10 v Židovskih, 7 v Gospodskih, 2 v Nemških ulicah, 4 na Novem trgu in 2 na Bregu; do malega vse so bile prezidane iz več hiš.

Iz tega vidimo, da se je ta del mesta šele razvijal, da so že stale hiše razvrščene v ulice; bile so že Židovske in Gospodske ulice, pa tudi pričetek Nemških ulic.

Celó zanimljivo pa je to, da so bili patidenki tudi zunaj mesta, v predmestjih. Tudi te je imel magistrat natanko zaznamovane. Največ jih je bilo na šentpeterskem predmestji št. 12., 4.—8., 12.—14., 72., 78., 81., 92.—95., 131.—132., 140.—153. Hiše s št. 1.—14. so stale v početku šentpeterskega predmestja, tik mestnih vrat, in sicer na desni strani, če greš iz mesta, njim nasproti pa št. 140.—153.—13. torej na desni, 11. na levi. Tiščale so se druga druge ter torej leta 1442. napravljale že pričetek ulic, le da je bil na desni strani presledek med drugo in tretjo hišo, pa med osmo in jednajsto (sedanjo Pavrovo). Odtod dalje ni bilo na desni strani nobene hiše več, na levi strani pa je stala sedanjemu Mesarskemu mostu nasproti hiša št. 81.; št. 92. je bila pristava pekovske zadruga. V kapucinskem predmestji je bilo 12 patidenk-hiš največ v Slonovih ulicah, namreč šest; druge številke so bile: št. 10, 11., 14., 15 a., 15 b., 16. gospodar št. 11. je bil 1770. leta nekov Perles, št. 16. in 34. Malič, 39., 41. in 47. Jamnik, št. 40. Luckmann, št. 54. nekov Merk. V Gradišči je bilo 13 patidenkov, na Poljanah 10, na Karlovskem predmestji pa samó dva. Na Poljanah sta stali leta 1442. na levi strani 2, na desni pa je bilo ostalih 8 hiš, in sicer prav takó précej na početku Poljan, kakor je bilo to na šentpeterskem predmestji.

* * *

Dostavek. S tem bi bila moja razprava o patidenkih završena, vender naj dostavim še nekaj, za staro topografijo ljubljansko morda zanimjivega. Jeden teh patidenkov je bilo tudi igrišče (Ballhaus) v Gradišči. Leta 1770. je imelo št. 73. Blizu njega je bilo še pet drugih patidenkov. Ali igrišče, t. j. poslopje, kjer so se vršile dostikrat veselice plemenitašev in so iz deželne blagajnice plačevani učitelji (Fecht-, Tanz- und Sprachmeister) ¹⁾ poučevali mladino plemenitaško v plesnji, borenji z orožjem, jezdarenji in drugih takih spretnostih, bilo je tu šele od leta 1743. Dotlej je bila ta hiša svojina nekega Danijela pl. Erberga und hatte sonsten nichts als den Patidenkreuzer in das städtische Aerar gereicht ²⁾. Leta 1743. pa so jo deželni stanovi kupili od Erberga in jo odmenili za igrišče. Ali deželni stanovi so imeli igrišče že tudi prej, le da drugje. Sedanja

¹⁾ Vicedomski arhiv.

²⁾ Mestni arhiv f. 109.

zunanja šola Uršulink je bila do leta 1710. igrišče. Kupil ga je od dežele ustanovitelj uršulinskega samostana, Jakob pl. Schellenburg, razven tega tudi še vrte kneza Turjaškega, kneza Eggenberga in Fabijančičevo hišo ter je dal na tem prostoru sezidati cerkev in samostan uršulinski.

To staro igrišče, leta 1710. prodano Schellenburgu, sezidali so deželni stanovi leta 1650., in sicer je prepustil tedanji deželni glavar knez Engelbert Turjaški jeden kos svojega velikega vrta, katerega Valvasor takó hvali, deželnim stanovom v ta namen brezplačno. Igrišče, kjer se je shajala kranjska, pa tudi tuja plemenitaška gospoda, potujoča skozi Ljubljano, bilo je sámo na sebi sicer lepa stavba, grda pa je bila okolica, zakaj pred igriščem so bile ob deževji take luže, da je mogla gospoda le po deskah do njega; pozimi se je moralo celó kár zapreti zaradi snegá in blata. Voz se prédnje ni mogel zapeljati, ker je bilo pretesno. Zató so deželni stanovi sklenili, kupiti to njivo in cesto razširiti. Vicedom je dejal, da jim jo rad prepustí, ker ni dosti vredna; še pred nekaj leti je bila ledina (ein öder Ort), zató tudi v urbarji ni obtežena niti z najmanjšim davkom. Stanovi naj mu dadó le kje drugje prav toliko vredno zemljišče. Takó so mogli stanovi razširiti ozko stezo pred igriščem.

Leta 1710. pa so igrišče prodali Schellenburgu ter kupili Erbergovo hišo.

Vprašanje.

Lobanjo sem gledal na prsti —
Prekopal jo bil je grobár;
Premišljal sem dneve po vrsti,
Ki več jih ne bode nikdár.

Pozneje pri zibelki záse
Obrazek sem gledal cvetoč;
Po vrsti premišljal sem čase,
Ki dete uzré jih nekoč.

Sedaj pa mi vstaja vprašanje,
Kam bil je bridkejši pogléd:
Če v srca trpljenje nekdanje,
Če v duše bodoči trepét!

A. Funtek.

Tri dni ob Sprevi.

Spisal Jos. Mantuani.

„ . . . prot' severi,
Kjer je zemlja v polumraku.“

Videl sem ga ta mračni megleni sever, videl njega rjave, z vresjem porasle pustinje, njega valovito hribčevje in zelene planice, videl njega mesta in polja, čul njegovih prebivalcev mnogostroko govorico in čul tudi glasove slovanske. Na svojem poti za ostalino vélikega Slovenca Gallusa sem prišel tudi v spodnje Lužice, ki se danes navadno po svoji leži ob Sprevi zovejo les ob Sprevi, nemški »Spree-wald«. To ime je zeló značilno; tukaj imamo res les, in to osobito na ónem mestu, kjer ta reka daleč na okolo razprostira prirodno in umetno vodno omrežje. V tem kraji, prej nerodovitem in nedostopnem, ohranila se je, obkoljena od trdnih in uničujočih Nemcev, slovanska panoga, katera se sama nazivlje srbska. Jako prijetno sem bil prese-nečen, da sem dobil za sedanjí čas gotovo še živo slovansko gibanje med trdimi Nemci; toda kar je mene osebno bolj zanimalo, to so ne-razmerno mnogobrojni ostanki pristne prosvete, in kar iz prepričanja poudarjam, ostanki prosvete slovanske, katera se je vedno ločila od germanske in se loči od nje še dandanes. Ali ne le to: celó danes, v 19. veku, ta prosveta slovanska vpliva na svoje sosede. Tega prikaza ne smemo imenovati navadnega; in vender se mi je zdel prirodni, ker me je na mojem poti semkaj pripravljalo toliko stvari na vse, kar sem našel. Vozil sem se od Štetina preko Frankobroda ob Odri v osrčje zanimljive deželice. Svet je précej od Štetina proti jugovzhodu popolnoma jednak zemlji ob Sprevi, kjer bivajo dolnji Lužičani. Komaj osem kilometrov od Štetina smo se vozili po precěj visokem nasipu, nadelanem kakor ob napeti vrvici skozi Oderino močvirje. Na levi in na desni strani ne vidiš drugega nego ravno zeleno planoto, katera nima niti najmanjšega holmca; posamezne drev esne skupine, nekatere hiše in senene kopice so jedine stvari, ki ti kažejo navpično razsežnost. Ta neizmerna ravna zelenica pa je udelana in razkosana po nešteti vodovodih, po panogah mogočne Odre, po rovih in vodotokih, takó da se ti vse vidi, kakor bi imel pred sabo velikansko živozeleno preprogo, pribito in pritrjeno na tlà s srebrnimi ploščami. Zakaj v daljini, osobito na severni strani, vidiš pogostoma svetle lise in proge: to so rovi in jezera; na teh pa plavajoče čolne. Vsakih pet

trenutkov se predrugači podoba, in nasip, kjer teče železni voz, je vzvišeno mesto, s katerega meriš in motriš svet pod seboj. Tukaj voda na desni in levi strani, tam travnik ob desni, voda ob levi; sedaj zopet njive ob vodatih rovih in skoro zopet majhen, umetno zasajen gozdič; tu posamične hiše, od daleč pa se ponekod zablisne izza drevja skupina belih hiš in rjava cerkev sredi med njimi.

Kar se torej tiče prirode same, pripravljen sem bil za pogled, ki se mi je odprl v zanimljivi deželici lužiški. —

Bil je meglen, temen in moker jesenski dan — bilo je že dné 11. vinotoka — ko smo ob poldvanajsti uri zdrčali v prostorno lopo železniške postaje. Izprevodniki hité odpirat vrata železnim vozovom, in po lopi odmeva njih trdi glas: »Cottbus; eine Minute Aufenthalt.« Pred kolodvorom stojé postrežniki raznih večjih in manjših hotelov. Kam se mi je obrniti, to sem pozvedel že v Frankobrodu. Nekamo čudno srčno in rezko odločno sem zahteval naravnost »Hotel Kaiserhof.« In ni mi bilo žal, da sem poslušal dani svét.

Kottbus je že prav v središči spodnjih Lužic in po svojem obrazu popolnoma nemško mesto. Jedino, kar me je spominjalo, kje sem, bila je precejšnja gruča Lužičank v národni noši, čakajočih vlaka na dom. Prve hiše so ponosno visoke in moderno zidane; a vse drugo mesto je táko, kakeršna so manjša mesta povsod: majhne, jednonadstropne hiše — lepa vrsta jih je celó samó pritličnih — kotaste in zveržene ulice brez tlaka, sém in tam ponesrečen drevored ali »javen nasad«, kateri se seveda priporoča javnemu varstvu. Razven tega ima Kottbus, katerega nazivljejo Lužičani »Chošebuz« iz boljših časov grad in cerkev, oba iz 14. veka, sezidana od opeke, z neometanimi stenami. Kot posebno čudo mi je slavil ondotni poštni uradnik, ki me je prijazno spremil in me odvedel na pravo stran pri prvem poti skozi mesto, novo šolo in novo poštno poslopje, stavbi v najtreznejšem zlogu. Priča večjega napredka je zvečer elektriška razsvetljava na vélikem trgu; o podlagi, na kateri je mesto vzraslo in se razširilo, pa pričajo nebrojni dimniki in bučeče grmenje raznih sukarnic. Z jedjó in pijačo sem bil zadovoljen, osobito ker ni bilo preosoljeno. Torej v Kottbusu sem bil; ali sedaj je kazalo prav in praktično predirati dalje; predirati mi je bilo prav v tajne shrambe, zakaj moj namen je bil, ogledati si vezenine, okraske in njih tehniko na pravem mestu ter proučiti ta predragoceni ostanek domačega ukusa in domače umetnosti. Kam bi bilo najbolje iti? Na jug? Na severno stran? Na desno ali na levo — to mi ni bilo jasno. Predno sem odšel z Dunaja, nasvetoval mi je gotovo odločilen mož, g. dvorni svétnik

Jagić, naj grem naravnost k pastorju v ónem kraji, kjer bi rad kàj dosegel. Po tem svètu sem se ravnal tudi v Kottbusu. Mesto ima le okolo 35 000 prebivalcev, ti pa imajo dobro urejeno adresno knjigo, kakeršna je na Dunaji Lehmannova. To pregledavši, šel sem na slepo srečo k najoddaljenejšemu izmed treh superintendentov. Mož me je prijazno vzprejel, dal mi mnogo porabnih migljajev in me priporočil svojemu kolegi v Borkovih (nemški Burg). Spremivši me do zunanjih vrat, vprašal me je naposled, kakó sem natekel ravno nanj, češ, on sam je deloval nad 14 let po lužiskih vaséh. Zanesti sem se torej smel na njega besede in vesel sem se takoj odpravil na pot. Dosedaj sem bil samó v mestu; vender da popolnoma dosežem svoj namen, treba je bilo na kmete, med preprosto ljudstvo.

Zanimljivi del slovanskega severa, kateri slóve nemški »Spree-wald«, ni velik, zakaj razprostira se po dolzem nekamo do 30, po širokem pa le 12 *km* ob zapadni strani železniške proge, ki veže Kottbus z Berlinom. Po dolzem je obrnjen proti severozapadu. Odpeljal sem se popoldne ob 3. uri iz Kottbusa do prve postaje, kateri je ime »Wjetošow« (nem. Vetschau). Pot ni niti dolg niti drag; dospeli smo sèm v $\frac{3}{4}$ ure za 85 vinarjev. Nekamo čudno mi je bilo pač pri srci, ko sem izstopil. Dan se je nagibal, bilo je itak megleno in mokrotno, sivo vse daleč na okolo, pred mano nikakeršnega znamenja človeškega bivanja, nego le železniško poslopje in strašno mehka cesta. Pred postajo je stal poštni sèl z vozom, a jaz sem bil sklenil iti peš; pričakoval sem več zanimljivostij, nego sem jih našel. Ko bi še kdaj utegnil posetiti te kraje, izvestno ne bi več tratil časa in bredel ceste po dežji; prepričal sem se po petčetrturni hoji od Wjetošowa do Borkovih, da bi bil vse to lahko videl z vozá in si prihranil marsikaj nepotrebnih manipulacij.

Geološko je zemlja peščena glina, mahovje in šotina plast. Dan prej je deževalo, zemlja je bila razmočena, in ni si težko misliti, da so bila ilasta tla mehka in opolzla, hoja torej zeló utrudna in težavna. Imel sem na svojih lahkih čevljih vedno precejšnje breme ilastega blata, takó da so se že kàr pilepljali tlom. Ni mi preostajalo drugega nego časih postati in z dežnikovim koncem odpraviti nepotrebne in sitne dokaze, da hodim po »véliki cesti«. Videl pa s ceste nisem ničesar nego neizmerno planjavo, razrezano in razkosano s prirodnimi in umetnimi rovi, katerih je tukaj na stotine: večji in manjši, ravni in krivi — vse se križa in reže. Ko bi človek mogel pogledati iz zadostne višine na ta zanimljivi svet, zdelo bi se mu, da gleda velikansko pajčevino, porošeno in razpeto čez travnike in gozde. Zlasti

kar se tiče lésa, zdelo se mi je, da je ta kraj nekakšen prirodni ozel; na vse vetrove imaš zunaj tega kraja znatne presledke, dočim je tukaj velika — vsaj razmerno velika — skupina gozdov in gozdnih zasadov. Ime »Lužice« je dobil kraj pač od besede »luža«; nemški »Spreewald« pa gotovo izvajajo od tukajšnjih gozdov. V takem praktičnem in nepraktičnem premišljanji sem stopal dalje po cesti proti Borkovim. Zaiti ni mogoče. Srečal pa na vsem poti nisem drugega nego kmeta in skoro nató staro ženico v národni noši s švepasto kravo na vrvi in — mršavega kužka. Mož je pozdravil slovanski — žal, da nisem razumel pozdrava. Bili sta le dve besedi, prva je imela precěj šumevcev, druga je bila »boh«. Ženica je rekla nemški: »Guten Nachmittag« — kužek pa je zalajal po svoje. Ob véliki cesti ni nobene hiše, razven precěj v strani, in to so, kakor se mi je videlo, ubožne kočé. Po poldrugi uri ne ravno prijetne hoje sem dospel v vas. Široka cesta je v vasi zajedno trg, sredi katerega stoji cerkev; stavba ni še stara, največ ima kakih 50 let in je od opeke, zunaj neometana, znotraj pa le pobeljena, povsem zeló prozajiška. Široki in čokati zvonik ima tri zvonove in tri plošče za uro; pokrita je cerkev z deščicami, okolo cerkve pa je pokopališče. Prostor pred cerkvijo in tudi pokopališče, oboje je nasajeno z drevjem; baš pred cerkvenim pročeljem stojita dve lipi. Hiše se vrsté ob cesti, ali če hočete, ob trgu druga za drugo, in to takó, da je ozka hišna stranica obrnjena proti cesti. Zidanih poslopij skoro ni, razven cerkev, šol in duhovnišč, ki sem jih videl povsod ali od opeke same ali pa so predalčaste stavbe. Ponajveč se je ohranila tukaj stara in pristna tehnika lesnega stavbinstva. Hiša (»kjež« ali »dom« v lužiškem narečji) je »bolowana«, če je od samega lesá; če pa je predalčevina, tedaj je »tykowan«. Čudno je to, da so izgubili za samosvojo tehniko svoj izraz; zakaj »bolowan« je glagol od nemške »Bohle«, ki znači debelo desko. Nasprotno imajo za tujo tehniko svoj pristen, dober tehniški izraz; »tykowan dom« je óni, čegar stene so staknjene in čegar predala so zadelana z opeko. O razločku slovanske in germanske tehnike izpregovorim še pozneje nekaj besed. —

Napisi — seveda nemški — privedli so me skoro do pravih vrat, zakaj prva pot je bila k pastorju, čegar ime je prav slovansko: zóve se Korenek, piše pa Korrengg. Vzprejel me je mož silno prijazno, in ker sem mu bil priporočen po superintendentu g. Fenglerji v Kottbusu, ponudil mi je celó stanovanje. Ali to preprijazno ponudbo sem odklonil, da bi bil prost. Vrhu tega nisem bil ravno v salonski opravi, kakor je lahko posneti iz prejšnjih beležek o cesti. Moji prošnji, da

mi nasvetuje pošteno prenočišče, ustregel je mož drage volje in me sam odvedel v borkovski málin, najboljšo, in kakor pripovedujejo, najstarejšo hišo v vasi. Ko ni bilo še ničesar na tem mestu, kjer stoji sedanja vas, bila je ondu baje ribiška koč. Ko sem mu celó povedal, kaj je moj namen, da bi namreč rad proučil razne vezenine, bil je prav vesel in je dejal: »V málinu dobite marsikaj zanimljivega v tej stroki; ženska stranka je tam dobro zastopana in zeló neguje ročna dela. Dasi je nečimernost na sebi napaka, nekaj dobrega ima venderle.«

Málin ni daleč od cerkve in stoji ob mostu čez jedno največjih panog Sprevinih. Med neštevilnimi vodotoki in rovci se namreč venderle ločita dve véliki strugi, ki sta prirodni in umetno urejeni. Hiša je prostorna predalčasta stavba, to je, poslopje od staknjenih tramov, v katerih predala je ustavljen zid od opeke ali od kamenja, in ima jedno nadstropje. Izbe in sobe (stwa, stwica in komorka) so svetle in prostorne; vse je urejeno za zložnost razvajenih tujcev. Tega sicer nima kakor moderni hôtél — toda urejeno je vse takó, da je tudi zložnosti vajeni potnik lahko zadovoljen.

Stopivši v hišo, nisem opazil ničesar, kar bi razodevalo Slovna-krčmarja. Pozdravil naju je mož nemški; oblečen je bil po vseevropskem ali pariškem kroji, iz kratka: nič nenavadnega. Ali pastor, zdí se, da je tam zeló domač; začel mu je praviti, da sem Avstrijec, da prihajam z Dunaja in da se osobito zanimljam za vezenine; zaradi tega da me je privedel v málin.

To se je krčmarju zdelo laskavo; odkritosrčno vesel je dejal pol pastorju, pol meni: »No, Hanka bode ponosna, če smé pokazati svoja dela.« Takoj je poklical svojo hčerko. Deklè je skoro prišlo, krčmar jo je predstavil in jo potem poslal po perilo. Tudi deklè je bilo v navadni noši — sevè, kakor hči prve hiše v vasi, kamor zahajajo mnogi tujci, s katerimi mora občevati. Krčmar je prinesel v tem za ondotno razmerje čudo dobrega in ne predragega vina. Skoro smo imeli pred seboj kopico lepo in skrbno uravnanega perila, namiznih prtov, zaves za postelje, omare, police in take stvari. Delo je bilo popolnoma novo; zató sem jo vprašal, kje se je učila vezenja in odkod ima vzorce. Deklica mi je odgovorila nekamo ponosno, da se je naučila tega v borkovski šoli pri gospé »pastorki«. Na čast temu ženstvu, obkoljenemu po Nemcih, bodi povedano, da jako ljubeznivo in razumno čuva staro národno tradicijo, ker se upira tvorniškemu vplivu in posnemlje okraske natančno po starih ostalinah. Škoda samó, da predira moderna tehnika čimdalje bolj; zakaj snoví, to je niti in platna, ni več dobiti take kakor nekda; s premenom snoví trpi

tudi tehnika in — razpada. To ni samó na severu, to je tudi pri nas. Nekamo tožno čustvo objemlje človeka, ko gleda te stvari. Tudi pri nas smo imeli nekđaj svoje slovanske vzorce, katerih redke ostaline so raztresene po posameznih hribovskih kočah, kakor sem se lani sam prepričal. Te ostaline imajo svojo umetnostno vrednost, in kdo nam je ohranil to malenkost, ta drobec národne umetnosti? Tudi pri nas so čuvarice te stroke ženske, in zató smelo trdim, da našemu ženstvu ne moremo biti dovolj hvaležni, ker nam je vsaj dosedaj ohranilo to mrvico národnosti v umetnosti. Sedaj pa se že kupujejo te ostaline in ker se kupcem zdé prelepe, razglašajo jih za — nemške! Pri nas pa je brezbriznost že takó narasla, da se tudi prvoboriteljem za národnost zdí ta stvar premalenkostna in nična, da se torej po njih mislih smé zanemarjati. Tega ob Sprevi ni. Tudi očiti nasprotniki Lužičanov ne trdijo, da so n. pr. okraski, v ónih krajih navadni, nemškega izvira.

(Dalje prihodnjič.)

Očetov greh.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje)

V.

es je ona!

Od ponedeljka, od jutra, ko ji je zazvenelo na uhó glasno svatovsko ukanje, do nocoj je hodila in brodila okolo domače kočē, iskala vedno novih opravil, zvršila pa ni nobenega. Čula ni materinega izzivajočega očitjanja ne očetovih robatih kletev, celó otrokov jok je ni popolnoma vzdramil: srd in boleš, čustvo silne krivice, ki se ji je storila, in časih tiha, čimdalje bolj rastoča želja po osveti, mnogokrat pa zopet spomin na srečne trenutke svoje ljubezni — vse to je vrelo v nji in ji ni dalo mirú ni podnevi ni v tihi, brezkončni noči.

Ko je nocoj zazvenel piščalin glas semkaj od Kačonovine ter je prihajalo svatovsko vrvenje tamkaj vedno burnejše in glasnejše, mogla ni več prebiti domá.

»Dóli grem!« sklēne hipoma; »še jedenkrat, le še jedenkrat! Njega ne bode, priti ne more, in saj — ga ne maram, ne maram ga več videti!«

Ko ležeta oče in mati, zavije otroka še varneje v debele krpe, da se ne bi zmuznil s peči, ugasi tresko, obleče kočemajko in pohiti nizdolu čez zmrzli breg.

»Še nocoj — nocoj zadnjikrat!« šepetala so ji ustna. Vedela je, da bode sama tam na razvalini, a šla, hitela je, kakor bi jo čakal — on tamkaj. V duhu, v sanjah je hotela še jedenkrat užiti sladkost skrivnega sestanka ž njim, in čimbolj je predirala skozi šumo na laz pri razvalini, tem srečnejši se ji je zdel ta sestanek, katerega pa v istini vender ni pričakovala in ni mogla pričakovati.

Séde na kamen, kjer sta tolikokrat z Janezom prebila najslajše urice, in tedaj, ko stisne vroče lice v podprte roke in ko novič zapojó tam z ónega hriba tanki glasovi cimbal in piščalke, tedaj jo obide kakor doslej še nikdar čustvo grozne zapuščenosti.

»Nihče, nihče ne mara več záme! Kolnejo me, obrekujejo, sovražijo me! Vsi — vsi! Od mene gledajo, kadar pridem v cerkev; pred mano bežé, ko grem iz cerkve!«

Takó vzdihne, in bridke solze ji porosé lice. Vse, kar je prebila veselega in žalostnega v zadnjih treh letih, vse hití mimo nje, potem pa jame misliti na prihodnjost.

»Kaj sedaj? Kaj bodem počela? — Služit pojdem, z dóma — le odtod!«

In slikala si je prihodnje dni, kakšni bodo v tujini, med tujimi ljudmi, kjer nihče ne bode znal o njeni nesreči in sramoti! Ali tu ji pride zopet v spomin on, Janez, ki je kriv vsega tega.

»On — on bode srečen poleg svoje žene!«

Ob tej misli se ji prvič vsadí črv ljubosumnosti v srce. Mrzlo je, in prstje ji otrpnejo, dasi tega ne čuti. S tal pobere koreninico resja in jo krčevito vije in trga.

»Iztrgala bi ga nji iz rok kár takó-le!« šepetá v sebi, toda žilava korenika se ne zlomi, niti ne pretrga, ampak ovija se ji okolo prstov, da jo zaskelé.

Oster veter zašumí po gošči, góri na jasnem vzhodnem nebu pa se utrne zvezda.

»Oh, da bi umrla! Res, umrla!«

Tudi ta misel ji menda prvič prevzame dušo. Malomarno stopi nekoliko korakov naprej na skalo, pod katero se vdira svet strmo nizdolu v kakih deset sežnjev globok prepad. Groza jo izpreletí, in urno se obrne.

Potem pa pade, kár zviškoma čez skalo, na kateri je sedela, in zaihtí malone na glas.

Zdajci začúje korak in drhtenje skozi goščo. Vzravná se.

»Lenčika!« zazvení ji naproti.

»Ti si? Ti — Janez?« vzhítí deklíca, kakor bi zrla v nadzemeljsko prikazen.

Ali sedaj jo že oklene on z velikimi svojimi rokami, in poljubujeta se kakor nekdanj, kakor bi nikdar ne bilo razpora med njima, kakor bi nocoj ne bilo svatovščine na Kačonovini, kakor bi on ne bil poročen ženin druge neveste, kakor bi sploh ne bilo ničesar na svetu, razven njiju dveh, ničesar drugega, nobenega zakona, nobene zapovedi, nobene krivice, ampak samó njiju — ljubezen . . .

Ko se je vračal Janez proti jutru domov, bilo mu je nekamo lahko pri srci. Zdelo se mu je, da je nekoliko popravil krivico, katero je storil Lenčiki, sedaj, ko sta se zopet sprijaznila, ko mu je na videz venderle oprostila. Pomislil pa ni, da je le še podvojil svoj greh; da je on, krivoprisežnik, nocoj že prelomil slovesni obet, storjen pred dvema dnevom pred oltarjem, in da je sedaj zopet — krivoprisežnik!

Ko stopi med svate, tedaj le-ti šele zapazijo, da ga dosedaj ni bilo med njimi. Čuden se jim vidi, ker je takó trezen, a nobeden ni več takšen, da bi dlje premišljal ali sklepal o tem. On pa se splazi skrivaj v hlev, tam po lestvi na senó, nakopičeno pod streho, in góri sladko zaspí.

Pod njim na podu pa plešejo nevesta in nje družice, in starejšina hodi iz hiše tja uganjat svoje burke . . .

VI.

Tihi teden je tu, in iva že kaže rumene svoje mačice. Pod bregom je vse belo od samega cvetočega teloha, vmes pa migljajo modre jeternikove glavice,

Takrat je bilo, ko se je stara babica resnično za vselej umeknila s Kačonovine, in trajalo ni dolgo, da je mati Barba zasedla nje mesto na peči, odkoder je bistrih očij motrila vse, česarkoli se je lotila mlada nova gospodinja.

Neokretna ni bila Jerica, temveč urna in pridna, ampak časih je vender kakšno skledo obrnila drugače, nego je bila Barba vajena, ali pa sok po materinem mnenji ni bil takó zabeljen, kakor ga je belila prav ona. In tedaj je padla tu in tam ostra beseda, tudi Nežika ni bila posebno odkritosrčna ali prijazna svakinja, in dekla, ki je še ostala pri novi gospodnji, gledala je venderle bolj na staro.

Tomažu Kačonu je preužitkarstvo prav po godi: izgovorjenega ima toliko, da se mu ni bati stradanja, in ker hrani še skrito mošnjo tolarjev in ima precěj na dolgu pri ljudeh, treba mu tudi ni skrbeti, da bi ga mlada dva kdaj osorno ogovarjala ali gledala po strani.

Pravega gospodarja tudi dosedaj ni slekel, in kakor prej hodi zarano po hlevih, kakor prej ukazuje — ali da rečemo pravo — sve-

tuje, kaj treba storiti danes, česa se lotiti jutri. Dobrohotni nasveti so njega besede, toda, venderle vsem — ukazi.

Vsi domačini tudi spoznavajo, da je takó prav; zakaj Janezova beseda še nima veljave na Kačonovini. On hodi in dela kakor zadnja leta, razgovarja se tudi najrajši le s hlapcema in s pastirjem in najljubše spava tudi na svojem starem ležišču v hlevu ter pušča mlado svojo ženo sámo v kamri, iz katere sta se umeknila oče in mati. Z ženó sploh ni ljubezniv, pa tudi ne osoren ali surov; največ jo pušča v nemar, kakor bi je ne bilo. Zató pa tudi ne opazi, da ima ona premnogokrat v jutru, ko polaga polena v peč in pripravlja zajutrek, zabuhle, objokane oči in da se trudi izpirati z mrzlo vodo sledove solzâ, katere je potočila ponoči.

Jerica je toliko znala o Janezovem razmerji z Lukčevo Lenko, kolikor se je tedaj govorilo in klepetalo o tej pravdi. Uverjena je bila, ko se je možila, da je vse v redu in da je bil Janez, sin bogatega kmeta, le žrtev sebične, lahkomiselné dekliné, sicer pa popolnoma nedolžen, in da se je le poštenim pótém izmotal iz umetno nastavljené zanjke. Tudi ji v prvih tednih, prvih mesecih nje zakona navzlic čudnemu in žaljivemu vedenju Janezovemu ni prišlo na misel, da bi sodila drugače o ónem njemu natvezenem razmerji nego to, da on ni kriv. Žalilo jo je, ker ni hotel stalno deliti ž njo njiju kamre; zakaj čutila je, da se ji domačini in družina le posmehujejo, toda bila je preprensna, da bi mu to kdaj očitala.

V Tihem tednu je bilo, ko je Jerica že zarano užigala ogenj v peči za ognjiščem. Kar prikriči dekla, ki je spala pri babici v postanski sobi, da starka umira.

»Kje je Janez?« vzklikne mlada žena, a takoj pristavi: »Počakaj, pokličem ga, vzbúdi mater in očeta!«

Dekla odhití v nadstropje, Jerica pa steče v hlev; toda Janezova postelja je prazna. Ko stopi bliže, vidi, da nocoj niti legel ni.

»Janez, Janez!« zakliče na ves glas, meneč, da je morda na vrhu v senu.

Odgovora ni, samó hlapca se vzbudita.

Žena steče nazaj v hišo in razburjena niti ne premišlja, kje je sedaj nje mož.

Trda noč še krije zemljo, le gostosevci, ki se bližajo zapadu, kažejo, da ni več dolgo do jutra.

Pri babici, ki se več ne zaveda, nego že spí prve trenutke večnega spanja, stojita Tomaž in Barba, dekla pa joče v veži.

»Zaspali so — zaspali!« deje Tomaž.

»Kakó dobro, da so se še óni teden izpovedali!« pristavi Barba.
 »Kàr hitro je bilo!« oglasi se dekla; »nekaj težko so sopli, potem pa sem odhitela iz hiše —«

»Kje je Janez?« vpraša stari Kačon.

»Ni ga!« odgovorí mlada žena mrzlo, ledeno, malone hripavo.

»Ni ga!« vzklikneta oče in mati ter se spogledata. Dekla pa se navzlic svojim solzam namuzne in pomembno namežikne z očmi.

Sedaj priteče Nežika, poklekne poleg babičinega ležišča in zajoče na ves glas.

»Prinesi svečo! In blagoslovljeno vodo!« zapové Tomaž osorno, in Jerica odhití iz hiše, zakaj vse to ima ona v svojem varstvu.

Ko vzravnajo starko v postelji, denó ji molek v roke, pokropé jo in postavijo blagoslovljeno voščeno svečo ob vzglavje; Tomaž pa gré zapovedat pastirju, naj steče v Krašinj naznanit cerkveniku, da bode zvonil, kakor se spodobi taki ženi.

Pastir steče čez breg, po poti sèm pa se začuje topot težkih korakov.

Tomaž obstane pred hišo in čaka prišleca. Temno je še vedno, in le lahka sapa naznanja, da se v malo trenutkih pordečí nebó na vzhodu. Spoznati človeka ni bilo moči niti na deset korakov, toda Tomaž je znal, da prihaja njega sin! Divja slutnja se mu vzbudí v srci, in kakor bi mu imel velevati sedaj takó kakor nekdam desetletnemu dečku, zarohní nanj: »Kje si bil — ponočnjak?«

»Kaj vam do tega?« razljuti se Janez in se vzravná pred starcem kakor sveča.

»Kaj meni do tega? Počakaj, pokažem ti!«

Rekši prime starec s koščeno roko sina za ovratnik, z drugo pa ga zgrabi za pas in ga bliskoma trešči na vso moč ob zemljo.

Predno se Janez pobere, odkoraka oče v hišo in naravnost gôri v spalnico. Mladi mož pa se dvigne z divjo kletvijo, pobere držalo zlomljenega cepina, ležeče pod kapom, in sili za očetom v vežo. Ondu pa ugleda skozi odprta vrata v stranski sobici brlečo luč, pod njo pa voščeno-rumeno mrtvaško lice stare babice.

»Ka-a-aj? Ka-aj je to?« zajeca na glas.

»Umrli so!« deje poleg njega Jerica in nese dva bela robca v sobico, da ju položí po kmetskem običaji na vsako stran h glavi umrše starke.

Janezu pade kol iz rok, on sam pa zdrsne na kolena in si zakrije obraz.

(Dalje prihodnjič.)

Sketove čitanke I. — IV.

(Dalje.)

Da pa poezijo z didaktiko vprezajo pod jeden jarem zlasti pesniki srednje in zadnje moke, to je povsem umevno; obupavši, da bi ideja, po njih mnenji plemenita, a utelešena po njih okornih rokah v dosti neplemenito obliko, našla pot do naših src, zaključijo svoj spevek s poučnim mazilom, s tistim »fabula docet«, liki ónemu mojstru-skazi, ki je završil svoj zmazek s podpisom: »To je petelin«.

Žal, da se je prof. Sket obilo, preobilo okoristil s tistim pesništvom didaktičkega kroja, ki je nekdanj pri nas cvelo takó bujno. Ker je dovolj in preveč takih poezij z didaktičkim konjskim kopitom, ki ti ob konci mahoma izbije vse poetiške iluzije, v katere te je morda zazibal njih začetek, vsaj v prvih dveh zvezkih, tedaj iz njih ne navedem primerov, dokler nisem prisiljen. Pač pa naj seznanim čitatelje s primerom iz tretjega zvezka, ker je jako značilen za te vrste poezijo. Iz »Novic« je vzprejet III., str. 31. neimenovanega pesnika »Mlin«. Začetek nekaj obeta:

1. Po rakah jo dere,
V kolesu šumi;
Jih vzpenjena pere,
V krog žene, vrti.

Sicer ni povedano, kaj »dere« i. t. d.; toda to že vsi vemo, da je voda. Tudi naslednje tri kitice niso ravno napačna slika vaškega mlina:

2. Ko blisk se kolesa, Lopate vrté, Odmeta, otrasa Val iskre vode.	3. Kaj v mlinu ropoče, Razgraja, bobni? Kolo, glej, tam vroče V krog kamne podi.
4. Spod kamnov pa moka
Se bela kadi,
Koló jih brez stoka
Okrog ne vrti.

Toda idiliško sličico nam kruto razdere — mlinar s prozajiskim, dasi morda hvaležno-pobožnim vzdihom:

5. In mlinar na skali
Pregleda svoj dom
Ter kamnov tek hvali:
»Bog, stradal ne bom!«

A zadnja trohica nedolžne poetiške iluzije se ti razprši, liki vodena pena na mlinskih kolesih, v zadnjih treh kiticah. Zakaj iz teh zvemo, da neznan pesnik pegaza nikakor ni zajahal zategadelj, da bi nam podal prijazen, najsi oskromen obrazec mlina, toli hvaležnega predmeta i pesnikom i slikarjem, temveč da je imel višji zmoter pred očmi:

6. Al' voda šumeča Ni živa mladost ? Moč tvoja cveteča Iskrena krepost ?	7. Kdor moč prav obrne, Ko vroča kipi Ta lakot(!) odvrne Star v sreči živi.
8. Pod težo kdor stoka, Ki tare moči Glej, s trenjem le moka Se pridna stori!	

Kdor misli, da mladino le za las poboljšajo take pesmi vzpričo svoje didaktiške zabeli, ta se kruto vara; neče ali ne zna se zamisliti v svoja mlada leta, ko je sam sedel na šolski klopi; položi naj roko na srce in naj odkrito prizna (kakor je storil Stritar gledé Krištofa Šmida na ónem mestu, kjer ocenjuje Tomšičeve „Dragoljubce“), kakó iz dna svoje duše so tudi njemu mrzeli vsi didaktiško pomaziljeni spisi, tiste Krummacherjeve parabole navzlic jezikovni krasoti, tiste Herderjeve legende v okorni obliki brez stikov; in ni li morda tudi on sam čital Krištofa Šmida takó kakor Stritar in vsi mi drugi: povest nam je bilo jedro, vpletena pobožna pre-mišljanja pa grenke luščine in trde lupine; jedro smo pojeli, a lupine in luščine smo zavrgli.

Kakor v poeziji z didaktiko, takó je prof. Sket v prozajških oddelkih, zlasti v I. zvezku, preveč zabredel na stran-potico, pretirujé nekovo sicer popolnoma upravičeno načelo. Gotovo, da nihče ne ugovarja g. izdajatelju, ko poudarja v „predgovoru“ prvemu zvezku, da se je oziral tudi na zabavno berilo ter uvrstil med poučno in pripovedno berilo tudi „šale in humoreske“, ki so mladini tolikanj priljubljene. Ali tudi izbiraje in uvrščujé šaljivke in smešnice, ne bi bil smel ni za trenotek pozabiti ónega višnjega gesla: »V čitanke sodi samó plemenita vsebina v plemeniti obliki«!

Dasi je humor neznan v prvotni národni poeziji indoevropskih národov,¹⁾ vendar menda nihče ne tají, da so šaljivost in smešljivost, dovtipnost in šegavost, da, celó satira in ironija dragocene primesi umotvorom resnobne muze. Zlasti zdrav humor je tembolj neprecenljiv, čim menj ga je najti, vsaj pravega. Toda poleg vse svoje neprecenljivosti so óne primesi vedno le primesi, to, kar so jedém začimbe ali belila. Kakor jed najlože pokvariš, ako jo zasoliš, takó ti je pisatelj najprej neslan s slabim dovtipom in nerodno šegavostjo. Od šaljivosti in dovtipnosti pa do neslanosti in surovosti je samó droben korak, in namerjana humoreska se ti prevrže v pusto burko.

²⁾ O humorji v národnih pravljicah primeri Gr. Kreka »Einleitung in die slav. Literaturgeschichte« str. 779. sled.; na mestu rečenem (str. 779., opazka 2.) se tudi presojajo s pravim merilom Vuka Vrčevića »Srpske narodne pripovijetke ponajviše kratke i šaljive« (u Biogradu 1868), s katerimi se je nekoliko okoristil tudi prof. Sket.

Kot mrzke in deloma celó surove burke brez plemenite misli sem si zabeležil v čitankah ta-le berila: v prvem zvezku: »Kako se je Ivan učil latinski« (str. 47.); »Zviti kmet. Po hrvatskem« (str. 54.); »Opeharjeni kmet«, iz »Vrtca« (str. 65); »Kmet in prorok« po »Vuku Vrčeviću«¹⁾; »Prigodki iz hroščevega življenja« (str. 131.); »Kako je Pavliha kukca prodal« (str. 160.); iz II. zvezka: »Škratelj« (str. 109.); »Kako je prega-njal birič Jurij kolero« (str. 163.).

V. Bežek.

(Konec prihodnjič.)

¹⁾ Resice je staviti na rovaš prof. Sketu.

L I S T E K.

Vabilo slovenskim pisateljem. Leta 1892. v Ljubljani umrši trgovec g. *Anton Knez* je v svoji oporoki postavil „Slovensko Matico“ za svojega dediča ter ji naročil, naj iz dohodkov njegove ustanove izdava ceneno zabavno in poučno knjižnico, v kateri naj bi se tiskali v strogo národnem duhu, na podlagi katoliške vere, toda slobodomiselnem zmislu pisani spisi.

Ker Matica namerja letos pričeti z izdavanjem Knezove knjižnice, obrača se s tem vabilom do vseh slovenskih pisateljev, prijazno jih proseč, da bi jo v ta namen blagovoljno podpirali ter ji poslali primernih spisov.

Dasi Matica razven prevodov rada vzprejme vsak daljši ali krajši izvorni spis, ki se ujema z ustanovnimi določili, vender poudarja, da bi ji sosebno dobro došlo zlasti povesti, poljudno pisane v prvi vrsti srednjemu stanu namenjene razprave zemljepisne, zgodovinske in prirodnoznanse vsebine, životopisi, popotne črtice, slike iz domoznanstva in sploh vsakovrstni spisi, če le ugajajo zgoraj navedenim pogojem. Tiskovno polo bode Matica pisateljem plačevala po 24–40 gld.

„Slovenska Matica“ sicer rada vzprejme vsak primerni spis, kadarkoli se ji pošlje, vender prosi slovenske pisatelje, da bi vsaj do dné 1. julija t. l. blagovoljno poslali rokopisov, o katerih želé, da bi bili tiskani v I. zvezku Knezove knjižnice.

V Ljubljani, dné 15. svečana 1894.

Za predsedništvo „Slovenske Matice“:

Fr. Levce,
predsednik.

Evgen Lah,
tajnik.

Izvestja muzejskega društva so nastopila že svoj četrti letnik. Prvi letošnji sešitek prinaša najprej članek »Grobišče pri Sv. Luciji blizu Tolmina«, v katerem prof. *S. Rutar* podaja najvažnejše rezultate Marchesettijevega kopanja pri Sv. Luciji; nato priobčtuje *Ž. Pečnik* črtico o kranjskih gradiščih, arhivar *A. Koblar* pa nadaljuje svoje »Drobtinice iz furlanskih arhivov«. *Dr. J. Ev. Mauring* poroča o utemeljitvi mesta Višnje Gore in prijavlja izvorno ustanovno listino, ki je shranjena v višnjegorskem arhivu. »Mali zapiski« imajo mnogo zanimljivih beležek; rubrika »Slovstvo o domoznanstvu slo-

venskih dežel obseza nekatere ocene. Na platnicah so zabeleženi darovi deželnemu muzeju leta 1894., in takisto se ondu nahajajo knjige in časopisi, katere so poslala zvezna društva »Muzejskemu društvu za Kranjsko« od dne 23. jan. 1893 do dne 14. febr. 1894. — »Izvestja« se torej po bogati svoji vsebini priporočajo sama.

Zabavna knjižnica, katero ureduje in izdaja za slovensko mladino *Anton Kosi*, učitelj v Središči, prinaša v svojem tretjem zvezku lepo število kratkih povestij, pripovedek, pravljic in basnij, črtico o petroleji, nekaj pregovorov, izrekov in pametnic, razne stvari, kratkočasnice, uganke, rebuse, demante in računске naloge. Berilo je primerno izbrano, jezik precj dober. Kar nič pa nam ne prija oblike »tuhtal« (4) nam, »ugibal, premišljaj«, »ostremeli so vsi nad to novico« (6.) namesto »ob tej novici«, »kjer je storil žalostno smrt« (13.), namesto »kjer je žalostno umrl, preminil«, »kar naenkrat« (19.) namesto samo »kar« ali »zdajci, hipoma«, »zdaj volčji kuhar svojim tovarišem naproti leti« (23.) namesto »hititi«, »v naši hiši ni mogoče obstati« (23.) namesto »prebiti«, »drobtinice večkrat poskuje« (33.) namesto »drobtinic išče«, »v katero se bodedo enkrat vrnili vsi« (34.) namesto »kdaj, nekoč«. Na str. 28. je precj dolg stavek, katerega bi kazalo razvezati v krajsje stavke. Čudno je čitati o »obkladkih iz mrzle vode« (str. 35.). — »Zabavna knjižnica« velja 15 kr. in se dobiva pri izdatelji.

Nauk slovenskim gospodarjem, kakó je zboljšati rejo goveje živine. Takó se imenuje jako poljudno pisana knjižica, katero je spisal *Viljem Rohrman*, pristav deželne kmetijske šole na Grmu, izdala pa podružnica c. kr. kmetijske družbe v Novem Mestu. Cena 15 kr.

Etwas von Peter Einsam. To je naslov jedno polo obsežni brošurici, ki je nedavno izšla na Dunaji. Vsebina: »Das Fest der goldenen Herzen« in »Der Armenball«. V obeh dovršenih pesmih obravnava pisatelj — kdo bi ne ugenil njega pravega imena! — socijalno bedo, in sicer pikro, kakor zna to med našimi književniki samo on. Svoje čitatelje opozarjamo na ta drobni proizvod; dobiva se pri knjigarji A. Keissu na Dunaji. Cena?

Slovensko gledališče. V minulem meseci so bile v slovenskem gledališči še te-le predstave: dne 1. sušca »Prodana nevesta«, dne 4. sušca »Veharjevo letovišče« (na korist režiserju, učitelju in igralcu *Ig. Borštniku*), dne 7. sušca »Prodana nevesta« (na korist kapelniku »Dramatičnega društva« *Fr. Grbiču*), dne 10. sušca prvokrat »Izdob kotiljonove«, vesela igra v treh dejanjih, češki spisal *Emanuel Bozděch*, poslovenil *Fr. Gestrin*, dne 15. sušca »Čarostrelec« (na korist prvi pevki *Berti Leslinski*), dne 19. sušca »Zapravljivec«, dne 26. sušca »Prodana nevesta«, dne 28. sušca »Stari ženin« (na korist tenoristu *V. Benešu*) in dne 31. sušca »Prodana nevesta« (na korist basistu *C. Vahičku*).

Koncert pianista A. Foersterja iz Lipskega. Gospod *Anton Foerster*, sin znanega glasbenika ljubljanskega, priredil je dne 1. m. m. v veliki dvorani filharmoniškega društva klavirski koncert, katerega se je udeležilo jako mnogo odličnega občinstva. Zanimanje za ta koncert je bilo do cela upravičeno, saj šteje ljubljansko mesto g. Foersterja vender med svoje umetnike, najsi živ v tujini. In najsi bi ne bilo tega posebnega zanimanja, storil bi bil že vzpored svojo dolžnost, saj je bil najboljši porok, da mora biti to znamenit umetnik, kdor se loti tolike vrste najtežjih toček klavirske literature. — Prva koncertna točka je bila Schubert-Lisztova fantazija »Popotnik«, torej največje klavirsko delo mojstra, ki je itak pisal zgolj brezkončne glasbotvore. Prvi in zadnji stavek poslušalca nekoliko utrudita, dasi imata prelepe misli, ker se v obeh drevé in kopičijo tonovske množine, kar je sicer nežnemu Schubertu tuje; tem krasneje pa zveni iz tega šumečega vrvenja adagio, ta boleštni spev: »Die Sonne dükt

mich hier so kalt, die Blüte welk, das Leben alt — besede tukaj varirane pesmi. Liszt je nekoč dejal o romanci Griegove sonate v C-molu, da je lepa dolina med dvema orjaškima gorama (prav tisto šonato je tukajšen kritik označil za banalno ali nekaj takega); jaz bi baš to dejal o adagiu »Popotnikove« fantazije. — V nastopni točki, Beethovnovih varijacijah v C-molu, pokazal nam je g. Foerster Beethovna kot vélikega skladatelja in virtuozu, samega sebe pa kot vrednega interpreta tega mojstra. Širšemu občinstvu je glasbotvor pač nekoliko previsok. V nastopnih točkah sta bila zastopana oba heroja moderne klavirske igre, Chopin in Liszt, prvi, nežni sanjavi dekadent, po jedni svojih najlepših nokturen (Des-dur) in po izredno težki baladi v As-duru, mogočni in zanesni Liszt po svoji fantaziji o Mendelssohnovem »Senu kresne noči«. Sapelnikovega valček in graciozno šumljajoči dans des elfes, dve jako fino izdelani briljantni salonski skladbi, bili sta pač nekakšen oddih menj muzikališkemu občinstvu, izvestno pa ne koncertistu, ker so njiju tehniške težave tolike kakor pri drugih točkah. — Kar se tiče interpretacije, družji g. Foerster dvoje največjih prednostij, ki dičijo pianista. Gledé na tehniko, vzpel se je na višek svoje umetnosti; to kaže kár najfinije niansirani udarek in kár najspretnješe premagovanje tehniških težav. In na isti višini je, kar se dostaje glasbene inteligencije. Njega igra ni nikoli reflektirana, nego vedno prirodna in duhovita. Name je najmočnejše vplivala tehniško najpreprostejša točka, Chopinova nokturna; tu je gospod Foerster po sanjavem mojstru čudolepo sanjal sladki sèn, óno pesem, nežno iz dalje pevajočo v nočni šepet. — Koncertist je igral na krasnem Blüthnerjevem klavirji, ki je še bolj povzdigaval njega igro in sosebno njega mehki in jasni pianissimo. Polna dvorana ni dala prostora neprijetnim mislim, da bi bilo v Ljubljani premalo zanimanja za umetnost; dodani točki (Raffova »Fileuse« in Lisztova »Taratelle«) sta še povečali navdušenost poslušalcev, takó da je bilo móči oditi iz koncerta z najboljšim vtiskom, zajedno pa z željo in nadejo, da bi g. Foersterja skoro zopet slišali v Ljubljani!

K. Hoffmeister.

Koncert »Glasbene Matic« dné 12. in 14. sušca. »Stvarjenje«. Oratorij v treh delih, zložil *Jožef Haydn*. — Dandanes se v oratoriji sploh producira jako malo, sosebno pa je malo del, ki bi podajala v tej umetnostni obliki kaj novega. Samó jeden, prav za prav dva umetnika sta tukaj nastopila nov pot, skladatelj »Svete Elizabete« in »Kristusa« in Rubinstein s svojim poskusom nabožne opere. Liszt, véliki razmišljujoči duh, tolikanj naklonjen mistiki in religijoznemu sanjarstvu, zahrepenel je po nabožni umetnosti, ko je užil vso posvetno slavo in srečo; prav takó je Rubinsteina biblijska snov zvalila do ónih poskusov, ki so sicer ostali zgolj poskusi. Ta moderna pevca oratorija in mnogi drugi — Dvořák je zmatrati le za nadaljevatelja klasikov, ne pa za novotarja v obliki — pobegnili so iz svetá, kjer so užili vse in se vsega naveličali, v óno fantastiško svetišče religijozne mistike, kjer se prostira sladki somrak, kjer polje težko dišeče kadilo in plovejo nebeške harmonije iz nevidnih višin, kakor nam zvené iz „Kristusa“ ali tudi iz Wagnerjevega „Parsifala“. Toda to vse je le začasno zavetišče utrujenih duš — saj živimo preveč, da bi ondu, kakor se je pisalo o dekadentih, samó dihali, in sploh: krepila dobivajo tamkaj samó izvoljenci! Malo jih je iste nrávi, da bi se zaglobili v takšno delo. Vsi drugačni so v tem pogledu klasiki, osobito Haydn. Njega pobožna duša ni poznala vizijonarne zamaknjenosti in religijozne mistike, katera čestokrat modernim skladateljem nadomešča nedostatno religijoznost. Toda veselo petje, napevi, iz polnega srca v svetišči prirodinem, prekipavajoči od sreče in radosti, polni hvaležnosti in ljubezni do uje Stvarnika, izvirajoči iz najivnega vernega srca — takšni glasovi zvené iz Haydnovih oratorijev. Da je zaničeval svet in življenje, težko bi bil iz biblijske epopeje izbral in uglasbil óne liste, napisane z največjimi črkami, kjer se pripoveduje izvir

vsega življenja; javaljne bi bil iz zgodovine stvarjenja ustvaril oratorij. — Preproste besede izvirnega teksta ponavlja Haydu v najpreprostejši glasbeni obliki, recitativno. Nekamo veselonajvno kakor dete, pred katerim se razgrinjajo nove podobe, opeva v solistiških partijah obsežneje posamične dogodke v stvarjanji — samó prvi pojav božje moči v pustem vsemirji opisuje mogočno zbor — in videč, kako vse lepo uspeva, poklada vriskaje svoja čustva v veličastne zборе in v najradoštnješe slavonspeve. In veselje prihaja čimdalje večje, dokler ne dospě koučno do ustvaritve prvega človeka, kjer s čudovitim dvospovom Adamovim in Evinim in velikanskim zborom završuje zgodovino vélikega dela in svoj véliki proizvod. — Poslušalca gane baš ona najivnost in prepričevalna resničnost izraženih čustev, globoka pobožnost in vera v to, kar opeva. Oblikovna dovršenost (izredno učinkujoče stopnjevanje pomočkov, recitativ, solo, zbor in končni fugirani stavki, takisto dražestno glasbeno slikanje) mora navdušiti vsakega glasbenika, ona resničnost v čustvovanji in veličastvo vsega dela pa prevzame vsakogar. —

O zvršitvi rečemo samo to, da je bila v vsakem oziru vredna glasbotvora; veličastno delo se je izvajalo z velikanskimi pomočki, z zborom okolo 180 čvrstih glasov. Za šolske zборе „Glasbene Maticе“ je brez dvojbe jako primerno, da se uporabljajo pri takih koncertih, za koncerte pa tudi. Vse je zvenelo čvrsto in lepo — v večji dvorani bi bilo pač zvenelo še lepše — točno so se izvajali najtežji fugirani stavki, fino vse podrobnosti, tako da je treba izraziti brezpogojno hvalo zboru in njega voditelju g. M. Hubadu. Kot solista sta se precej uspešno poskusila gospodičina *Lešinska* in gospod *Vašiček* v nevajenem oratorijskem zlogu; gospod *Razinger* je že davno priznan za izbornega oratorijskega pevca. — Koncert je bil iz kratka zopet jako znamenit dogodek za slovensko glasbo, in „Glasbena Matica“ smé biti vedno ponosna nanj! *K. Hoffmeister.*

Iz odborove seje »Maticе Slovenske« dné 14. sušca. Predsednik prof. *Fr. Levec* poroča, da »Matica« ne izdá drugega natiska Lavtarjeve »Geometrije«, ker jo založi knjigarna Bambergova. — Ob smrti dr. Račkega je »Matica Slovenska« brzojavno izrazila svoje sočutje »Jugoslovanski akademiji« in na rakev svojega častnega člana položila venec s trakovi. Pri pogrebu so »Matico« zastopali odborniki: arhivar *Koblar*, prof. *Pleteršnik*, prof. *dr. Požar* in prof. *Rutar*. — Ko se položil temeljni kamen »Národnemu domu«, zastopal bode »Matico« direktor *Šubic*. — Zaradi izpremembe društvenih pravil je treba preosnovati tudi opravični red. Preosnova se izroči istemu odseku (*dr. Dolenc*, prof. *Kržiž*, prof. *Levec*, direktor *Šubic* in tajnik *Lah*), ki je napravil načrt novim pravilom. Novi opravični red se predlôži, ko ga odobri odbor, vélikemu zboru dné 17. velikega travna. — Letošnje knjige bodo: 1. Letopis za leto 1894. (urednik prof. *A. Bartel*); 2. Doneski k zgodovini Škofje Loke, spisal prof. *dr. Fr. Kos*; 3. Zgodovina slovenskega slovstva, I. del (od prvega početka do Vodnika), sestavil *dr. K. Glaser*. — Če se »Vabilu slovenskim pisateljem« (glej denašnji list; op. ured.) do postavljenega roka odzove dovolj pisateljev, utegne iziti še kot četrta knjiga I. zvezek Knezove knjižnice. — Knjižnici je priraslo od zadnje odborove seje 113 knjig, zvezkov in časopisov. — »Letopisa« in »Goriške« je ostalo le še malo iztiskov, več pa je ostalo izvodov povesti »Z ognjem in mečem«. — Po nasvetu arhivarja *Koblarja* se sklène delati na to, da »Matica zopet izdá zemljevid slovenskih pokrajin. — Za leto 1892. je plačalo udnino 2015 letnikov, za leto 1893. že 2084, za letos doslej 316. Od zadnje odborove seje je pristopilo društvu novič ali na novo 23 društvenikov, in sicer 2 ustanovnika (izmed letnikov) in 21 letnikov.

Slovensko planinsko društvo. Slovensko planinsko društvo je izdalo letno poročilo o svojem delovanji leta 1893. Kakor vidimo iz tega poročila, bilo je delovanje jako uspešno, tako da sme odbor ponosno gledati na svoje uspehe, kar se je tudi vse-

stranski prav laskavo priznavalo pri občem zboru. Društvo je štelu v minulem letu 225 članov, med njimi tri ustanovnike (gg. dr. Šegulo v Novem Mestu, dr. Ferneja Glanžnika v Mariboru in Petra Majdiča v Celji). Društvo ima tudi dve podružnici, in sicer kamniško in savinjsko (zadnje vlada še ni potrdila).

Društveno delovanje se je raztezalo največ na Krausko in Štajersko. Društveni član g. Kocbek je odkril meseca oktobra leta 1893. v spremstvu vodnika Piskernika nov pot na Rinko, katerega je zelo zanimljivo popisal v posebnem članku v letnem poročilu z naslovom „Novi pot na Rinko“. Kaj nevarno je bilo zaznamenovanje pota iz Bohinjske Bistrice čez Komno v Sočo. To jako naporno delo je zvršil občinski tajnik g. Ravhekar. — Vender pa se je tudi že začelo delovati na Primorskem in Koroškem, dasi še oskromneje. Društvo je zaznamenovalo 97 potov poleg 11 potov po tivolskem gozdu ter popravilo in iz nova napravilo nekatera pota. Svojim članom je priredilo dva društvena večera, na katerih sta predavala gg. prof. Borštner o Kamniških planinah in prof. Rutar o poti iz Bohinjske Bistrice čez Komno v Sočo. Izmed štirih društvenih izletov je bil zlasti znamenit binkoštni izlet na Učko in od tam v Hrvaško Primorje. „Primorsko planinsko društvo“ na Reki je jako gostoljubno in slovesno vzprejelo slovenske turiste in njim na čast priredilo izlet v Kraljevico in Baker.

Slovensko planinsko društvo je nastopilo drugo leto svojega delovanja. Ustanovila je to društvo idejalna navdušenost za prelepe slovenske planine in Kras. Društvo hoče ohraniti naši domovini kolikor mogoče domači slovenski značaj. Veselo pozdravljamo in gostoljubno vzprejemljemo tujce, ki se hodijo čuditi prirodnim krasotam slovenskih dežel. Uverijo pa naj se tudi, da „od nekdanj tukaj stauuje moj rod, če vé kdo za družga, naj reče, odkod“. Od občinstva pa pričakuje društvo izdatne gmotne in duševne podpore, da bode kos vzvišeni svoji nalogi. Ustanovnik plača jedenkrat za vselej 30 gld., vsak pravi član pa po 3 gld. na leto. Razven tega doneska mora vsak pravi član plačati 1 gld. vzprejemnine. Vzpodbujaj nas častno priznanje, katero je dobilo društvo od odličnih stranij, kakor od prof. Frischaufa v Gradci in c. in kr. vojaškega geografskega zavoda na Dunaji. Pristopajte torej „Slovenskemu planinskemu društvu“!

n.

Glagolitica II. Grškovičev odlomak glagolskog apostola. Izdao i ccijenio prof. V. Fagić. Sa 4 fototipska snimka (separ. odtisek iz »Starin« XXVI). U Zagrebu 1893, 8°, 129. — Ta razprava je največje važnosti za poznavanje najstarejše dōbe glagolske pismenosti srbohrvaške redakcije, ker je dognala, da se je glagolska pismenost do XIII. stoletja nahajala tudi po Bosni in Hercegovini. Sedaj šele nam je popolnoma jasno, da se strinjajo izključljivo hrvaški glagolski spomeniki (v Primorji in na otokih) v marsičem s spomeniki novejše bolgarske redakcije. Prej si nismo mogli dovolj pojasniti tega pojava, ker nismo vedeli, da je bila glagolska pismenost v Bosni, Hercegovini in Stari Srbiji vez, katera je spajala hrvaški sever z macedonskim jugom. Vse posebnosti nove redakcije so se razširile iz Bolgarske, neposredno iz Macedonije, šele po bosansko-glagolskih spomenikih tudi med hrvaške. S tem je pa tudi temeljito iztrebljena vera v neizpremenjeno panonsko lice glagolskih hrvaških spomenikov, zakaj v njih ni najti samo panonske dedščine, t. j. stare redakcije, ampak tudi dovolj nove primesi, katera se je utepla iz bolgarskega juga. Sicer smo že vedeli po Mihanovičevem odlomku, da se je glagolica rabila v stari dōbi tudi na srbohrvaškem jugu, toda ta odlomek se je stavil na skrajni jugozapad radi cirilskih istodobnih ali še starejših spomenikov srbohrvaške redakcije, pisanih nekje v starosrbskih in deloma morda celo še zapadnejših krajih srbskega juga. Mihanovičev odlomek tedaj ni nikakor mogel rabiti v dokaz, da se je glagolska pismenost razvijala tudi po Bosni in Hercegovini, to nam je dokazal šele prof.

Jagić na podlagi Grškovičevega odlomka, ki so ga našli na Vrbniku in je sedaj svojina jugoslovanske akademije. Ta odlomek apostola obseza štiri pergamentne liste v mali četverki, pisanih z okroglo glagolico iz konca XII. stoletja. Na robu listov so opombe v bosenski cirilici iz konca XIII. stoletja. To dokazuje, da so rabili to glagolsko knjigo še v tej dobi, tam kjer se je rabila bosenska cirilica, da so tedaj še na koncu XIII. stoletja dobro poznali v Bosni glagolico, dasi jo je že bila izpodrinila cirilica. Ker so omenjene opombe v zvezi z grškim obredom, morala je biti knjiga urejena po tem obredu. In to ni brez pomena za domovino spomenikovo, zakaj iztočni obred ni nikoli sezal do hrvaškega severa.

Ta odlomek nam tudi pojasnjuje razvitek srbohrvaške redakcije glagolskih spomenikov. V dunajskih listih, kateri so iz iste dobe, razvita je hrvaška redakcija že popolnoma; v Grškovičevem odlomku pa je najti še nekoliko sledu bolgarske starine, mimo nekaj primerov z *ѣ* tudi še *ѣ* in v jednom slučaju tudi še črko *ѣ*. Dobro je opazil prof. Jagić, da ta razlika med severnim in južnim spomenikom iste redakcije ni morda znak večje starosti Grškovičevega odlomka, nego da se je srbohrvaška redakcija radi vpliva sosedne macedonske pismenosti konsolidirala nekoliko pozneje od severne, *αα'* *εογγ* hrvaške; *ѣ* m. *ѣ* v zadnji se je sedaj samostalno razvil in ni prodl iz juga. Glagolska pismenost v Bosni, Hercegovini, Črni Gori, Stari Srbiji se je tedaj razvijala pod vplivom macedonske, v katero je v tej dobi že v marsičem prodrla nova iztočna redakcija prevoda. V palaeografskem oziru ne stavi prof. Jagić tega odlomka v isto vrsto z najstarejšimi hrv. glagolskimi odlomki v ožjem zmislu, ker je našel, da mu je več skupnega z macedonsko-bolgarsko glagolico nego s severno hrvaško.

Odlomek je tudi zanimljiv za zgodovino staroslovenskega prevoda apostola, zakaj ohranil je, kakor je to dokazal Jagić v svoji podrobni analizi teksta, mnogo starine in se v tem strinja z najstarejšimi teksti te vrste, da, v marsičem jih celo preseza. O popravkih na podlagi latinskega teksta ni v njem sledu. — Natančneje ne morem tukaj razpravljati o koreniti Jagićevi filološki in jezikovni oceni tega spomenika in o vseh palaeografskih posebnostih, katere nam je razložil prof. Jagić tako temeljito, kakor le on umeje razpravljati o slovanski palaeografiji; na vse to tukaj samo opozarjam.

V. Oblak.

Prinos k Prešérnovemu tolmaču. Večkrat se cituje iz „Kërsta per Savici“ lepa antiteza „vnáme se strášní bój, ne bój, mesársko klánje“. Toda ni mi znano, ali je kateri Prešérnovec izteknil, da se takšna antiteza čita že v Schillerjevi „Devici orleanski“, in sicer v popisu Raoulovem o prvi bitki device orleanske z Angleži (I. dej., 9. nast.): „Ein Schlachten war's, nicht eine Schlacht zu nennen!“ A Schillerjevi tolmači napominjajo, da se podobne antiteze nahajajo že v latinskih pisateljih, u. pr. v Liviji 4, 45 (»proelium« in »caedes«), 28, 16 (»pugna« in »trucidatio velut pecorum«); v Kurciji 4, 15 (»Iamque non pugna, sed caedes erat«); v Tacitu, Hist. IV. 33 (»caedes... non proelium«).

V. B.

Gledališke novice. Smetanova „Prodana nevesta“ se je nedavno uprizorila tudi v Hamburgu in Bremenu ter dosegla velikanski uspeh. — Glinkova opera „Ruslan in Ljudmila“ se je pela v Peterburgu sedaj že tristo krat. — Fr. Ruth v Pragi je podaril 250.000 gld., da se zgradi drugo češko gledališče za preprosto ljudstvo. — Prva igralka našega gledališča gospa *Borštnikova* je minuli mesec z odličnim uspehom gostovala v Zagrebu kot „Dama s kamelijami“ in „Nora“. — Zagrebški rodoljubi so osnovali društvo prijateljev dramske umetnosti, kateremu namen je prav tisti kakor n. pr. ljubljanskemu gledališkemu društvu. — Znani hrvaški pisatelj *dr. Marijan Derentin* je spisal novo

veselo igro „Opozicija na selu“. — Nedavno se je na zagrebškem odru igrala tragedija „Poslednji Zrinjski“, katero je spisal *H. Dragošič*. Kritika pravi, da je ta dramá najboljše delo v novejši hrvaški književnosti. Pisatelj obdeluje novo dramo „Siget“.

Književnost v Bosni. Z novim letom je pričela deželna vlada v Sarajevu izdajati list: „Školski vjesnik. Stručni list zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu. Urednik *Ljuboje Dlustuš*. Godišnja cijena sa poštarinom 2 for. a vr.“ Izhajal bode v mesečnih zvezkih po najmanj dve tiskani poli. Sodeč po vsebini prvih dveh zvezkov, ki jih imamo v roki, bode list dobro došel ne samo učiteljem, nego tudi ostalim naobražencem, zakaj objavljal bode vse nove obrte in izume, priobčeval znamenite literarne pojave v učenem svetu in beležil v popularno pisanih člankih obča vprašanja svetovne znanosti, katera imajo kakeršnokoli vrednost za narodno naobraženje. Članki so tiskani z latinico in cirilico po želji dotičnega pisatelja. Zajedno se bodo v tem listu objavljale vse naredbe, ki jih je že ali pa jih šele bode izdala vlada na polji šolske uprave. — Vsebina obeh zvezkov je kaj raznovrstna; med ostalimi članki je posebno zanimljiva razprava: „Školske prilike u Bosni i Hercegovini od okupacije do danas“, katero je napisal vladni svetnik *Ljuboje Dlustuš*, urednik temu listu. Razven tega čitamo v prvem zvezku: Dvie tri o krasopisu i pisanju u osnovnoj školi — Odgojenje — Stari Grci i uzgajanje u njih — Dackal — Crtrice iz higijene — Nekoliko riječi o bakterijama i bacilima — Dopisi — Pedagoške mrvice — Listak — Ljetopis godine 1893. — Službeni dodatak.

Jezik listu je lep, in vlada si je z izdavanjem tega lista zaslužila veliko hvaležnost sosebno pri učitelstvu. — p. —

Znameniti grobovi. Dne 19. prosinca je umrl v Solunu *Ivan Stjepanović Jastrebov*, ruski konzul, ugleden prijatelj srbskega národa. Priobčil je več znamenitih del; sosebno znani so spisi „Podatki za zgodovino srbske cerkve“ (1879.), „Običaji in pesmi turških Srbov“ (1886.) in „Pisma turških Srbov“ (1889.).

Dne 12. svečana je umrl v Kajiri pianist in dirigent *Hans pl. Bülow* v 64. letu dōbe svoje. Trideset let je na Nemškem poleg Liszta in Wagnerja vladal glasbeni umetnosti, in takó so imena teh umetnikov nerazdružna, dasi so se sicer križali njih potje.

Lani smo poročali, da je voditelj lužiskih Srbov *Michal Hórnik* praznoval svojo šestdesetletnico in zajedno štiridesetletnico svojega književnega delovanja. Sloveči rodoljub je dne 23. svečana izdihnil svojo plemenito dušo. Njega smrt je prevelika izguba malemu lužiskemu národu.

† **Peter Bučar.** Dne 27. svečana je umrl na Mrežnici pri Karlovcu znani národni hrvaški pisatelj, župnik *Peter Bučar*. — Pokojnik se je porodil dne 27. velikega travna 1815. leta v Karlovcu ter se je za ilirske dobe oglašil v „Danici“ s svojimi pesmimi. — Pozneje je pisal za razne liste in časopise poučne in zabavne spise. — S svojimi povestimi: „Žepari“, „Na Ivanje“, „Zlatogrivo ždriebe“, „Jurjevo“, „Ne razvaljajte ptičjih gnjezda“ je pokazal, kakó treba pisati za preprosti národ. Napisal je še: „Križevacki top“, „Žena“, „Šta me briga“, „Nekoliko laži“ in dr. — Izdal je: „Selske pripoviesti“ in poljudno pisan „Put u Rim“. — Pokojnik je bil vzoren duhovnik in domoljub. — o.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 glđ. 60 kr., pol leta 2 glđ. 30., četrt leta 1 glđ. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 glđ. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Izdajatelj **Janko Kersnik**. — Odgovorni urednik **dr. Ivan Tavčar**.
Upravništvo »Národna Tiskarna« Kongresni trg št. 12. v Ljubljani.

Tiska »Národna Tiskarna« v Ljubljani.